

MIELENTERVEYS- JA PÄIHDEKUNTOUTUJAN ASKEL KOHTI PAREMPAA HUOMISTA

Kuntouttavan työtoiminnan näkökulma

Marja-Liisa Lakaniemi

Opinnäytetyö kevät 2018

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Diakoniatyön koulutusohjelma,

Sosionomi (AMK) + diakonin

virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Lakaniemi, MarjaLiisa. Mielenterveys- ja päihdekuntoutujan askel kohti parempaa huomista - kuntouttavan työtoiminnan näkökulma.

Kevät 2018. 51 s., 4 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)/ Sosionomi-diakoni (AMK).

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella nuorten työttömien mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden nykyistä tilannetta Eurajoen kunnassa ja sitä, millä keinoin heidän tilannettaan parannettaisiin. Tarkastelun kohteena oli kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen, jotta sen avulla saavutettaisiin entistä parempia tuloksia nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Opinnäytetyön tavoitteena oli löytää nuorille suunnattu aikaisempaa toimivampi kuntouttava työtoiminta ja sen vahvistaminen Eurajoen kunnassa. Tutkimuskohteena oli 17–24-vuotiaat mielenterveys- ja päihdeongelmaiset työttömät nuoret, joista osa oli pitkäaikaistyöttömiä. Toinen merkittävä opinnäytetyön tavoite oli nuoren tarpeista lähtevä ja hänelle suunnattu kuntouttava, homogeenisempi ryhmätoiminta.

Opinnäytteen tutkimusosuus perustui laadulliseen tutkimukseen. Tutkimusaineisto analysoitiin SWOT-menetelmällä. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeen ja haastattelun avulla. Kyselylomakkeessa oli vain avoimia kysymyksiä, joihin pyydettiin vastaamaan oman näkemyksen mukaan.

Eteenkin työntekijöiden näkökulmasta tarve kuntouttavan työtoiminnan kehittämiseen on todellinen. Päihteiden käytön lisääntyminen ja mielenterveysongelmat koettiin haastavaksi. Tässä kohtaa johtoportaan ja työntekijöiden vastauksissa oli selkeä ero. Nuorten toivomuksena oli homogeenisemmat ryhmät. Varhainen puuttuminen nousee vahvasti esille nuorten mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden keskuudessa.

Kehittämisajatuksena on, että Eurajoen kunnan kuntouttava työtoiminta olisi kunnan omaa palvelua. Oman kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan palkkaaminen lisäisi nuorten mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden mahdollisuuksia selvitä paremmin arjestaan. Mielenterveys- ja päihdeongelmaisille nuorille tulisi löytää mahdollisimman varhaisessa vaiheessa innostavia ja kannustavia työpaikkoja sekä koulutusmahdollisuuksia syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Asiasanat: mielenterveys- ja päihdeongelmat, nuorisotyöttömyys, kuntouttava työ- ja ryhmätoiminta, varhainen puuttuminen, viestintä, sosiaaliohjaus

ABSTRACT

Lakaniemi, Marja-Liisa. Mental health and substance abuse rehabilitees' step towards a better tomorrow - the perspective of rehabilitative work.

Spring 2018. 51 p., 4 appendices. Language: Finnish.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Work.

Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of the thesis was to examine the current situation of young unemployed people with mental health and substance abuse issues and furthermore, how and by what means and measures their situation could be improved in Eurajoki municipality. It was also examined how rehabilitative work should be developed and provided in order to achieve better results in reducing youth unemployment and gaining sufficient resources to prevent their social exclusion. One of the main aims was to establish a rehabilitative, homogeneous group activity meeting the needs of young clients better.

The research environment of the thesis was the municipality of Eurajoki, the adult social services there and the various branches of the Rauma Seudun Katulähetys ry in Eurajoki. The study was aimed at unemployed young people age between 17 and 24 who had problems with mental health and substance abuse, some of them were long-term unemployed. The thesis was based on qualitative research. The material was collected through a survey with open questions, interviews and observations and analyzed by the SWOT method.

As a result, the employees stated that the need for developing the rehabilitative work was real. The increased use of intoxicants and mental health problems proved to be challenging. There was a clear difference in the responses of leaders and employees to this point. The wishes of the young were to set up more homogeneous group activities and early intervention arose strongly among young clients with mental health and substance abuse

Developing the work in Eurajoki, the rehabilitative work should be as a part of their own service. Moreover, recruiting a rehabilitative work supervisor would increase the ability of young mental health and substance abuse clients to cope better. They should also find inspirational and encouraging jobs and training opportunities as early as possible to prevent social exclusion.

Key words: Mental health and substance abuse problems, youth unemployment, rehabilitative work and group activities, early intervention, communication, social counseling.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 HAASTEENA MIELENTERVEYS JA PÄIHTEET NUORUUSIÄSSÄ	8
2.1 Hyvinvoiva nuori.....	8
2.2 Mielen terveyden ongelmat nuoren hyvinvoinnissa	9
2.3 Päihteen käytön yhteys nuoren kehitykseen.....	11
2.4 Nuorille suunnatut mielen terveys- ja päihdepalvelut	12
3 KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN MAHDOLLISUUDET	14
3.1 Nuorisotyöttömyyden kehitys.....	14
3.2 Kuntouttava työtoiminta tukemassa nuoren työllistymistä	15
3.3 Seurakunnan diakoniatyö alentamassa nuorisotyöttömyyttä	16
3.4 Työttömistä sakkomaksua kunnille.....	17
4 EURAJOEN KUNTA TUTKIMUSYMPÄRISTÖNÄ	18
4.1 Eurajoen kunnan mielen terveys- ja päihdepalveluiden tilanne	18
4.2 Nuorisotyöttömyyden ehkäisy Eurajoen kunnassa	20
4.3 Nuorten kuntouttava työtoiminta Eurajoen kunnassa	22
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	25
5.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	26
5.2 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä.....	26
5.3 Tutkimusote.....	27
5.4 Aineistonkeruumenetelmät ja aineistonanalyysi	27
5.5 Eettisyys ja luotettavuus	29
6 TUTKIMUSTULOKSET	30
6.1 SWOT-analyysi nuorten mielen terveys- ja päihdepalvelujen kehittämismahdollisuuksista	31
6.2 Työntekijähaastattelu	34
6.3 Nuorten kyselyjen vastaukset.....	35
6.4 Tulosten tarkastelua ongelmittain.....	36

7 KEHITTÄMISEHDOTUKSET	39
8 POHDINTA	41
LÄHTEET	46
LIITE 1: RBDI-mielialakysely	52
LIITE 2: Kyselylomake kuntouttavan työtoiminnan piirissä työskenteleville ammattilaisille	56
LIITE 3: Kysymykset Eurajoen kunnan kuntouttavassa työ- tai ryhmätoiminnassa mukana oleville /olleille nuorille.	57
LIITE 4: ”Miran tarina”/ Kuntouttava työtoiminta –esittelyvideo.....	58

1 JOHDANTO

Nuorten pahoinvointi ja syrjäytyminen näkyvät arjessa monin eri tavoin, kuten päihteiden väärinkäytön ja mielenterveysongelmien lisääntymisenä sekä taloudellisten ongelmien kasvamisena työttömyyden vuoksi.

Syventävä työharjoitteluni Eurajoen kunnan perusturvan aikuissosiaalitoimessa antoi mahdollisuuden keskustella nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmaisten työttömien kanssa heidän elämäntilanteistaan ja toiveistaan tulevaisuutensa suhteen. Monelle nuorelle oli tärkeää saada vakituinen tai osa-aikainen työpaikka, joka tarjoaisi mahdollisuuden parempaan arkeen hyväksyttynä yhteiskunnan jäsenenä. Ensiaskel nuoren työllistymisessä on kuntouttava työtoiminta, johon on panostettava entistä enemmän. Kartoitin opinnäytetyössä nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmia sekä näiden yhteyksiä nuorten työllistymismahdollisuuksiin Eurajoen kunnassa.

Opinnäytetyön tarkoituksena on löytää nuorille suunnattu aikaisempaa toimivampi kuntouttava työtoiminta, joka turvaisi entistä paremmin nuoren 15–24-vuotiaan mielenterveys- ja päihdeasiakkaan työllistymisen Eurajoen kunnassa.

Kuntouttava työtoiminta on lakisääteistä (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189) kunnan omaa palvelua. Laissa on määrätty, ketkä ovat kuntouttavaan työtoimintaan oikeutettuja sekä kenelle sitä järjestetään. Kuntouttavaan työtoimintaan ovat oikeutettuja pitkään työttömänä olleet henkilöt ja sen tavoite on edistää heidän työllistymismahdollisuuksia sekä elämänhallintaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014a.)

Opinnäytetyön tavoitteena on kiinnittää entistä suurempaa huomiota nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden informointiin sekä varhaiseen puuttumiseen, jotta palvelut toimisivat mahdollisimman hyvin. Nuorten mielenterveys- ja päihdehoidon yhtenä ongelmana on tarjottujen palvelujen hajanaisuus. Parhain tulos on saavutettavissa käyttämällä niin sanottua ”yhden luukun” palvelumallia. Kaikkien palveluiden saaminen mahdollisimman yksinkertaisesti, kokonaisuus

huomioon ottaen, on selkeä tavoite. Lisäksi opinnäytetyön tavoitteena on nuoren tarpeista lähtevä sekä hänelle suunnattu homogeenisempi kuntouttava ryhmätoiminta ja sen uudistaminen mahdollisimman toimivaksi nuoren tilanteen huomioon ottaen. Kuntouttavassa ryhmätoiminnassa on hyvät mahdollisuudet puuttua nuoren ongelmiin nopeasti ohjaten, tukien ja neuvoen häntä oikeiden palveluiden piiriin.

Yhtenä oleellisena kehittämisajatuksena on miten mielenterveys- ja päihdeongelmallisille nuorille löytyisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa innostavia ja kannustavia työpaikkoja sekä koulutusmahdollisuuksia syrjäytymisen ehkäisemiseen. Syrjäytymisen syinä ovat usein pitkäaikainen tai usein toistuva työttömyys, toimeentuloon ja elämänhallintaan liittyvät ongelmat sekä syrjäytyminen yhteiskunnallisesta osallisuudesta. Pitkälle edenneessä eli täydellisessä syrjäytymisessä julkisen vallan toimenpiteet eivät enää ehkäise, vaan tarjoavat korjaavia toimenpiteitä. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 18–19.)

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluja tulisi kehittää Eurajoella nuorten ja työntekijöiden näkökulmasta?
2. Mikä on nuorten ja työntekijöiden mielipide kuntouttavan työtoiminnan merkityksestä mielenterveys- ja päihdekuntoutuksessa?

Aineistonkeruumenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin kyselylomaketta ja haastattelua. Kyselylomake lähetettiin kuntouttavan työtoiminnan piirissä työskenteleville ammattilaisille sähköpostilla. Haastateltavana oli mielenterveys- ja päihdepalvelussa työskentelevä henkilö. Lisäksi hyödynsin kuntouttavassa työtoiminnassa mukana oleville tai olleille nuorille osoitettua kyselylomaketta sekä ryhmätapaamisissani käytyjä keskusteluja nuorten kuntoutujien kanssa.

2 HAASTEENA MIELENTERVEYS JA PÄIHTEET NUORUUSIÄSSÄ

Nuorisolaissa (1285/2016) 3 § nuoriksi määritellään alle 29-vuotiaat. Kyseiset vuodet ovat merkittävä vaihe koko aikuisiän hyvinvoinnin kannalta. Nuoruusikä on voimakas fyysisen ja psyykkisen kehityksen aika sekä ratkaiseva kehitysjakso myöhemmän terveyden, elintapojen sekä mielenterveys- ja päihdehäiriöiden näkökulmasta (Nuorten mielenterveystalo 2017).

2.1 Hyvinvoiva nuori

Nuoren kehityksen kulku on yksilöllistä ja eri ikäjaksoihin kuuluu omat luonteenomaiset erityispiirteensä, joihin liittyvät yksilöllisten tekijöiden lisäksi ympäristö ja kulttuuri. Lapsuusajan kokemukset, sosiaaliset suhteet ja fyysinen sekä psyykinen kehitys rakentavat pohjan nuoren hyvinvoinnille. Hyvinvoivalla nuorella on hyvä itsetunto, hänellä on myönteinen tulevaisuudenkuva ja hän on kiinnostunut kehittämään itseään sekä miettii tulevaisuuttaan. Osallisuuden tunne ja elämänhallintataidot sekä yleinen hyvinvointi ovat perusta hyvälle tulevaisuudelle. (Nuorten mielenterveystalo 2017.)

WHO määrittelee (2013) mielenterveyden ja hyvinvoinnin tilaksi, joka on äärimmäisen tärkeä osa nuoren terveyttä ja jossa hän kykenee arvioimaan ja ymmärtämään vilpittömästi omat kykynsä. Nuori selviytyy ja mukautuu arkielämän jokapäiväisiin haasteisiin: opiskeluun, stressiin, taitoon työskennellä tuottavasti ja hyödyllisesti sekä kykenee antamaan panoksensa yhteiskunnalle. (Lönqvist & Lehtonen 2014, 30.)

Nuoren henkiset voimavarat muuttuvat elämäntilanteiden ja kokemusten mukaisesti. Hyvä mielenterveys on WHO:n määritelmän (2013) mukaan yksilön hyvinvoinnin pohja. Se auttaa kohtaamaan ajoittaista ahdistusta, vahvistamaan kykyä toimia muuttuvissa tilanteissa sekä sietämään elämään väistämättä kuuluvia vaikeita asioita. Suojaavat tekijät kannattelevat ja edistävät

mielenterveyttä, kun taas riskitekijät altistavat mielenterveyshäiriöille. (Suomen Mielenterveysseura 2017b.)

2.2 Mielenterveyden ongelmat nuoren hyvinvoinnissa

Jokaiselle nuorelle tulee suvantovaiheita, mutta ne kuuluvat normaaliin arkeen ja elämään. Jos nuoren kehitys pysähtyy, hän ei opi enää uusia taitoja tai kykene siirtymään ikäkaudesta toiseen; silloin on lähiomaisten syytä huolestua ja on tärkeää tarttua tähän asiaan, jotta nuori saisi tarvitsemansa avun ajoissa. Nuoren kokonaistilanne vaikuttaa ratkaisevasti tehtävään arvioon eli tukeeko kasvuympäristö nuoren tervettä kehitystä. (Marttunen & Karlsson 2013, 12.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2014b) mittavissa väestötutkimuksissa on käynyt ilmi, että noin puolet aikuisiän mielenterveyshäiriöistä on alkanut jo ennen 14. ikävuotta ja noin kolme neljästä ennen 24. ikävuotta. Nuorten mielenterveyshäiriöt ovat kaksi kertaa yleisempiä kuin lapsilla. Mielenterveyden ongelmia kuvaavat puhtaasti merkitykselliset, psyykkistä kärsimystä sekä toimintakyvyn häiriöitä käynnistävät psyykkiset oireet. Nämä saavat aikaan erilaisia oireyhtymiä. Tautiluokituksessa ne kuvataan jokaiselle häiriölle tunnusomaisilla kriteereillä, jotka ilmentävät merkittäviä oireita, häiriön pituutta, kulkua ja sen aiheuttamaa haittaa. (Lönnqvist & Lehtonen 2014, 19.)

Mielenterveyden ongelmia tutkitaan erilaisilla kyselyillä ja testeillä. Esimerkiksi mielialakysely RBDI on Kelan tutkimusprofessori Raimo Raitasalon BDI-13-masennusoirekyselystä kehittämä masennusoirekysely, joka on tarkoitettu työvälineeksi nuoren masennusoireiden luokittelussa (LIITE 1).

Tilapäinen ahdistus on nuorilla yleistä. Kun ahdistuneisuus aiheuttaa selvää toiminnallista haittaa tai kärsimystä, on kyse mielenterveyshäiriöstä. Mielenterveyden häiriöt asettavat rajoituksia nuoren elämään ja heikentävät hänen elämänlaatuaan sekä toimintakykyään. Ahdistuneisuus voi ilmetä sosiaalisten tilanteiden ja julkisten paikkojen pelkona sekä paniikkihäiriönä. Sisäistä jännitystilaa, levottomuutta, huolestuneisuutta ja jopa paniikin tai kauhun

kokemusta lievennetään usein päihteiden käytöllä. (Suvisaari & Viertiö 2009, 35–40.)

Masennus on mielenterveyden häiriö, jota kuvaa koettu ja usein muille näkyvä apeus, alavireisyys ja toivottomuuden tila. Nuoruusiässä masennus on yleisempää kuin lapsena. Joka viides suomalainen sairastuu masennukseen elämänsä aikana, yli puolella sairaus uusiutuu. Masennus on niin yleinen, että sitä voidaan kutsua suorastaan kansantaudiksi. Masennus on monen seurauksen summa – perinnöllisten, biologisten ja ympäristötekijöiden yhteisvaikutus, joka häiritsee päivittäistä elämää ja ihmissuhteita. (Melartin & Vuorilehto 2009, 29.)

Unihäiriöt ovat nuorilla hyvin yleisiä ja unettomuus on niistä yleisin. Nuorten unettomuus johtuu yleensä liian myöhäisestä nukkumaanmenosta, epäsäännöllisestä nukkumisrytmistä, liiallisesta alkoholin tai kofeiinipitoisten juomien käytöstä sekä vähäisestä liikunnasta. Pitkään jatkunut unettomuus saattaa johtaa masennukseen tai altistaa liialliselle päihteiden käytölle. Liikaunisuudessa taas ihminen nukkuu normaalia enemmän eikä kuitenkaan virkisty nukkumastaan unesta. 15 % nuorista kärsii liikaunisuudesta ja noin puolella on taustalla mielenterveyden häiriö. (Partonen 2009, 42–43.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2015a) toteaa, että länsimaiden väestöstä noin 65–70 % altistuu traumaattisille kokemuksille: onnettomuuksille, lähisuhdeväkivallalle tai yhtäkkisille menetyksille. Alun sokkivaiheen jälkeen osa nuorista trauman kokeneista oireilee sopeutumishäiriöllä, kuten reaktiivisella masennuksella tai ahdistuneisuudella; osalla oireilu saattaa edelleen kehittyä todelliseksi masennukseksi tai ahdistuneisuushäiriöksi.

Kaksisuuntaista mielialahäiriötä kutsutaan bipolaarihäiriöksi. Tämä on vahvasti perinnöllinen mielenterveyden häiriö ja kestoaltaan pitkäaikainen, johon kuuluu mielialamuutokset: masennus- ja maniajaksot sekä sekamuotoiset jaksot. Bipolaarihäiriötä sairastavilla on usein alttius alkoholi- tai päihdeongelmiin. Liiallisesta alkoholin juomisesta voi seurata voimistuneita mania- ja masennusjaksoja. (Suomen Mielenterveysseura 2017a.)

2.3 Päihteiden käytön yhteys nuoren kehitykseen

Päihdeongelmilla on vakava kansanterveydellinen sekä –taloudellinen merkitys ja ne ovat merkittävin yksittäinen kansanterveysriski Suomessa. Päihdepalvelujen tarpeen on ennustettu lisääntyvän nopeasti päihteiden yleisen kulutuksen kasvaessa, sekä huumeiden käytöstä aiheutuneiden hoitokulujen kasvun ennustetaan pysyvän korkealla. Laadukas päihdehuolto edellyttää vahvaa yhteistä näkemystä sosiaalisesta vastuusta. Päihdepalveluilla tulisi tavoittaa erityisesti ne, joiden omat edellytykset palveluihin hakeutumiseen ovat heikoimmat. Päihteiden käyttö ja haitat kasautuvat voimakkaasti tiettyihin väestönsosiin, kuten yksinäisiin, keski-ikäisiin miehiin. Päihteitä käyttävien nuorten ja päihdeongelmaisten lapsiperheiden tarpeet tulee ottaa erityisesti huomioon. Usein erityispalveluiden järjestäminen edellyttää kuntien välistä yhteistyötä, jotta palvelujen laatu ja saatavuus turvataan. (Haavisto 2009.)

Terveyskirjaston lääketieteen sanastossa (2017) kerrotaan, että päihde on päihtymistarkoitukseen käytetty, psyykkisiin toimintoihin vaikuttava aineosa: esimerkiksi tupakka, alkoholi, huumausaineet ja jotkut lääkeaineet sekä liimat.

Huumeet ja alkoholi vaikuttavat nuoren aivojen kehittymiseen ja niiden toimintaan haitallisesti, erityisesti siksi, että tärkeimmät aivotoinnot jatkavat kehittymistään aikuisikään saakka. Nuoren ihmisen aivot ovat aikuisen aivoja herkemmit epätavallisille ulkoisille, haitallisesti vaikuttaville ärsykeille, joita ovat esimerkiksi edellä mainittujen päihteiden lisäksi kohtuuton stressi ja psyykkiset traumat. (Marttunen & Karlsson 2013, 7.)

Mielenterveyden häiriöt altistavat alkoholi- sekä päihdeongelmiin ja sekakäyttö taas tehostaa mielenterveysoireiden laajuutta sekä kestoja. Särkelä (2009) toteaa, että päihteet saattavat aiheuttaa poikkeavia ja psyykkisiä sivuvaikutuksia kuten masennus- ja ahdistusoireita. Nuorten päihdehäiriöt alkavat kehittyä tutkimusten mukaan noin 14–15-vuotiaana, mutta käyttö aloitetaan keskimäärin 12–13-vuotiaana (Bäckmand & Lönnqvist 2009, 7).

Päihteiden liikakäyttö on yksi suurimmista terveyteemme vaikuttavista syistä. Esimerkiksi alkoholin liikakäyttäjällä on kuoleman vaara kaksin- tai kolminkertainen muuhun väestöön verrattuna: yleisin kuolemansyy on alkoholin aiheuttama sairaus tai alkoholimyrkytys. (Aalto 2010, 11.)

Päihdehäiriöt on ryhmitelty päihteiden väärinkäyttöön ja päihderiippuvuuteen. Päihteiden väärinkäytöstä on kyse, kun nuorella on jatkuvaa kyvyttömyyttä selviytyä velvoitteistaan, kuten koulusta ja työstä, tai hänellä on päihteiden käyttöä fyysisesti vaarallisissa tilanteissa tai uusiutuvaa lain rikkomista. Sosiaalialan asiakastilanteissa nuori päihteidenkäyttäjä on usein ongelmakäyttäjä. Pitkälle edennyt ongelmakäyttö voi vaikeuttaa osallisuutta ja osallisuuden kokemuksia. Nuori päihteidenkäyttäjä on usein menettänyt perheensä, ystävänsä ja muita tärkeitä sosiaalisia verkostojaan. (Bäckmand & Lönnqvist 2009, 7.)

Päihderiippuvuudessa on fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen tarve käyttää päihteitä ja niiden käytön kontrolli on hävinnyt lähes kokonaan. Päihteistä aiheutuu vieroitusoireita, niiden käyttö- ja annosmäärät lisääntyvät sekä niiden käyttö on elämän keskeisin sisältö. Nuori jatkaa päihteiden käyttöä vakavista haitoista huolimatta. Nettiriippuvuus ja ongelmapelaaminen ovat kasvava osa riippuvuusproblematiikkaa ja ne ovat riski nuoren terveelle kehitykselle. (Von der Pahlen, Lepistö & Marttunen 2013, 114.)

2.4 Nuorille suunnatut mielenterveys- ja päihdepalvelut

Mielenterveyspalvelujen järjestäminen on kuntien vastuulla. Kuntien sosiaali- ja terveyshuollon tulee vastata asukkaidensa mielenterveyden häiriöiden ehkäisystä ja varhaisesta tunnistamisesta, riittävästä hoidosta sekä kuntoutuksesta. Kuntien sosiaalihuollon tulee järjestää mielenterveyskuntoutujille asumis- ja kotipalvelua sekä kuntouttavaa työtoimintaa. Kuntien lisäksi mielenterveyspalveluita tuottavat sairaanhoitopiirit, yksityiset palveluntuottajat ja kolmannen sektorin toimijat. Mielenterveysasioissa apua voi siis saada esimerkiksi terveyskeskuksesta, työterveyshuollosta, psykiatrisesta

erikoissairaanhoidosta, yksityisiltä lääkäriasemilta, yksityisiltä psykoterapeuteilta, kirkolta sekä järjestöiltä, jotka järjestävät ja ylläpitävät monenlaisia mielenterveyspalveluita. Mielenterveyspalveluja säätelevät mielenterveyslaki 1116/1990 ja terveydenhuoltolaki 1326/2010. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2018.) Päihdehuoltolain (1986/41) 5§:n mukaan sosiaalilautakunnan ja kunnan muiden viranomaisten on seurattava ja ehkäistävä alkoholin sekä muiden päihteiden ongelmakäyttöä lisäävien olosuhteiden ja elämäntapojen syntymistä.

Nuorille suunnattujen päihdepalvelujen tarpeen on ennustettu lisääntyvän nopeasti päihteiden yleisen kulutuksen ja huumeiden käytöstä aiheutuneiden hoitokulujen kasvaessa. Päihdehäiriön hoito on haasteellista, koska nämä nuoret ovat moniongelmaisia ja –häiriöisiä. Varhainen päihdeongelmien tunnistaminen on tärkeää, koska silloin ongelmiin voidaan vielä vaikuttaa varsin hyvin. (Von der Pahlen, Lepistö & Marttunen 2013, 121.)

Ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena on päihteiden aiheuttamien haittojen ehkäisy ja vähentäminen. Päämääränä on vähentää päihteiden kysyntää, saantia, tarjontaa ja haittoja sekä edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) Ehkäisevä päihdetyö määritellään kokonaisuudeksi, jossa yhdistyvät terveyttä turvaavat toimet, kuten poliisin toiminta, objektiivinen tiedonvälitys, syventyminen arvoihin ja normeihin sekä laajalle kohdeyleisölle suunnatut hankkeet, joissa pyritään tiettyyn tavoitteeseen määrättyä aikana (Warsell & Vertio 2003, 53).

Päihdepalvelujen periaatteena ovat esimerkiksi palvelujen mitoitus tarpeen mukaan ja muutokset huomioiden, palveluihin pääsyn esteettömyys, asiakkaan osallistuminen oman kuntoutuksensa suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin sekä asiakkaan palvelunkäytön edellytysten huomioiminen (Haavisto 2009).

Yleensä nuorten päihdehäiriöt hoidetaan avohoitona niin sanottuna psykososiaalisena hoitona. Avohoito sopii nuorelle, joka suostuu tekemään hoitosopimuksen ja jonka elinympäristö tukee hoitoa. Laitoshoitoa on aiheellista harkita, jos nuori ei kykene avohoidossa lopettamaan huumeiden käyttöönsä tai

muuta vakavaa päihdekierrettä. Laitoshoitojakso jatkuu avohoitona. (Von der Pahlen, Lepistö & Marttunen 2013, 121–123.)

3 KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN MAHDOLLISUUDET

Nuoren työttömäksi jäämiseen voi liittyä esimerkiksi ahdistuneisuuden, turvattomuuden, pelon, epäonnistumisen, vihan sekä häpeän tunteita. Kokemus siitä, miten paljon itse voi vaikuttaa omaan elämäänsä, heikkenee työttömän arjessa.

Yli vuoden kestänyttä työttömyyttä kutsutaan pitkäaikaistyöttömyydeksi. Pitkittynyt työttömyys voi tuntua lannistavalta, se vahvistaa avuttomuuden tunnetta ja masentuneisuutta. Pitkäaikaistyöttömän tilannetta vaikeuttavat lisää mielenterveysongelmat. Tästä syystä on vaikea pysyä aktiivisena työnhakijana. (Suomen Mielenterveysseura 2017c.)

Kyselyyni vastanneen nuoren ajatuksia työttömyydestään:

Ei ole mitenkään loistokasta olla nuori ja työtön. Itsetunto on ihan nollassa. Toki vapaa-aika on hieno juttu, mutta unirytmä on ihan hukassa. Nukun päivät ja valvon yöt. Ihan väkisinkin tulee kaikki negatiiviset ajatukset mieleen, vaikka en ole mitenkään aikaisemmin ollut taipuvainen masennukseen. Olotila kävi vaan tosi ahdistuneeksi ja sen jälkeen masennuin vaikeasti. Mikään ei kiinnostanut ja yritin itsemurhaa. Pikkuhiljaa yritän päästä jaloilleni ja Voimatuvan suljettu ryhmä on ollut ihan OK. Tulee lähdettyä johonkin. Ryhmä ei sisällöltään hirveästi minulle anna, mutta saa edes aamupalan ja ruokakassin mukaan. Rahat ovat välillä ihan loppu. Alkoholin käyttö on lisääntynyt työttömyyden myötä.

3.1 Nuorisotyöttömyyden kehitys

Nuorisotyöttömyyttä 15–24-vuotiailla pidetään vakavana ongelmana. Kansainvälisesti Suomen työllisyyskehitystä voidaan pitää kohtalaisena, mutta huoli nuorten työllistymisestä on kasvanut, koska työttömyys on edelleen korkealla tasolla Suomessa. Erityisesti mielenterveys- ja päihdenuorilla

työllistymistilanne on vaikea ja ajankohtainen ongelma. Vuonna 2013 suomalaisten 15–24-vuotiaiden nuorten työttömyysaste oli noin 20 prosenttia. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014, 13.) Suomessa on koko 2000-luvun ollut korkeampi nuorisotyöttömyys kuin muissa EU-maissa keskimäärin (Sinivuori 2011).

Työttömyysaste on silti alentunut kaikissa ikäryhmissä; eniten on alentunut nuorten työttömyys. Alle 25-vuotiaita työttömiä Satakunnassa oli syyskuun 2017 lopussa 1 312, joka on 389 henkilöä vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Eurajoella nuorisotyöttömyys oli joulukuussa 2017 alle 25-vuotiaiden osalta 36 henkilöä, joista osa on pitkäaikaistyöttömien joukossa. Pitkäaikaistyöttömiä oli joulukuussa 2017 Eurajoella 89 henkilöä. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2017.)

3.2 Kuntouttava työtoiminta tukemassa nuoren työllistymistä

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301), josta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö. Kuntouttavan työtoiminnan työtehtävät ovat niin kutsuttuja avustavia työtehtäviä. Tämän tyyppisellä työtoiminnalla halutaan vahvistaa nuoren elämän- ja arjenhallintaa sekä edistää hänen työ- ja toimintakykyään. Kuntouttavalla työtoiminnalla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä tarjoamalla nuorelle mahdollisuus työtoimintaan ja muihin palveluihin. Palveluvaihtoehtoja ovat muun muassa kuntouttava työtoiminta, työkokeilu, työhön valmennus sekä työkokeilu ja työhönvalmennus. Lisäksi palveluina ovat erilaiset ryhmätoiminnot sekä suljetut ja avoryhmät. Kuntouttavaa palvelua suunniteltaessa tulee aina huomioida asiakkaan henkilökohtainen tilanne. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2018.)

Kuntouttavan toiminnan palveluja mietitään yhdessä asiakkaan, sosiaaliohjaajan, TE-virkailijan ja kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan kanssa. Palvelujen suunnittelu lähtee siitä, onko asiakas mielenterveys- vai päihdeasiakas ja pystyykö hän yleisesti ottaen osallistumaan minkäänlaiseen toimintaan.

Palveluvaihtoehtoja ovat kuntouttava työtoiminta, työkokeilu ja työhönvalmennus. Mikäli nuori työtön katsotaan kykeneväksi kuntouttavaan työtoimintaan ja tämä todetaan hänelle oikeaksi vaihtoehdoksi, laaditaan hänelle aktivointisuunnitelma, josta tehdään viranhaltijan päätös kuntouttavan työtoiminnan aloittamisesta. Kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja etsii nuorelle hänen taitoihinsa sopivan työtoimintapaikan. Kuntouttavaa työtoimintaa ei tehdä työ- eikä virkasuhteessa. Nuoret ovat kuntouttavan työtoimintaan osallistuessaan kunnallisen terveydenhuollon piirissä eikä heihin sovelleta työterveyshuoltolakia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

3.3 Seurakunnan diakoniatyö alentamassa nuorisotyöttömyyttä

Työttömyydestä sekä sen myötä heikkenevästä terveydestä ja työkyvystä näyttäisi tulevan itseään vahvistava kierre. Harva nuori uskoo enää onnistumiseen. Oikeanlaisen ohjauksen ja neuvonnan kautta nuori pitkäaikaistyötön voidaan työllistää, kun tuki lähtee suoraan ihmisen omista tarpeista ja voimavaroista. Ihminen on tärkein voimavara työllistymisessä ja kuntoutumisessa, siksi on ensiarvoisen tärkeää, että nuorta tuetaan ja kannustetaan. Tässä tilanteessa kirkko on merkittävässä asemassa. Kirkko on nuoren työttömän tukena ja diakoniatyöntekijät ja työpaikkapapit auttavat työttömyyden kohdatessa. Diakoniatyöntekijät keskustelevat työttömän nuoren kanssa ja heiltä saa tilapäisesti aineellista apua esimerkiksi osto-osoituksina. Kaikissa luottamuksellisesti uskotuissa asioissa, papeilla ja diakoniatyöntekijöillä on ehdoton vaitiolovelvollisuus. Seurakunnissa on työttömille omat ryhmänsä, joissa voi tavata muita työttömiä ja jakaa ajatuksia sekä kokemuksia heidän kanssa. Diakoniatyöntekijät ohjaavat ryhmiä ja antavat neuvoja työttömyyteen liittyvissä asioissa yhdessä työttömien yhdistyksen kanssa. Yhteistyössä tämä toiminta tuo helpotusta työttömän arkeen. Seurakunta järjestää lisäksi työttömien yhdistysten kanssa yhteisiä ruokailutapahtumia ja EU-ruokakassien jakoa. (EVL 2017.)

Ollessani harjoittelemassa Laitilan seurakunnassa, pääsin tutustumaan työttömien vertaistukiryhmään. Nuoria ryhmässä oli noin puolet. Ryhmäläiset

kokivat toiminnan tärkeäksi ja vertaistuki oli heille voimaannuttavaa sekä usko paremmasta huomisesta käsin kosketeltavaa. Mielenterveys- ja päihdeasiakkaille oli omat tukiryhmänsä, mutta usein osallistujina molemmissa ryhmissä olivat samat henkilöt. Ryhmät toimivat edelleen aktiivisesti ja osallistujia on aina mukana kiitettävästi.

3.4 Työttömistä sakkomaksua kunnille

Työttömyydessä on kyse monitahoisesta yhteiskunnallisesta ilmiöstä, jota tilastoidaan monin eri tavoin. Erilaiset tilastointitavat määrittelevät työttömyyttä käsitteenä. Yksi työttömyyden käsite on työtön työnhakija, joka ei ole työsuhteessa tai työllistyy päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssään eli ei ole palkkatyössä tai tehnyt työtä yrittäjänä eikä ole päätoiminen opiskelija. Työttömäksi katsotaan henkilö, joka on työsuhteessa, mutta on täysin lomautettu tai jonka säännöllinen työskentelyaika on alle neljä tuntia. (Tilastokeskus 2017.)

Sosiaalitoimistoon tulee Kelalta joka kuukausi työmarkkinatuen maksuosuuslista pitkäaikaistyöttömistä kunnan aikuissosiaalitoimen sosiaaliohjaajille, jotka käyvät maksuosuuslistat läpi ja miettivät parasta ratkaisua ongelman ratkaisemiseksi. Kunta maksaa listalla olevien työmarkkinatuesta valtiolle seuraavasti sakkomaksua: yli 300 päivää työmarkkinatuella olleista henkilöistä 50 prosenttia ja yli 1000 päivän jälkeen kunnan osuus nousee 70 prosenttiin. Eurajoen kunta maksoi vuonna 2016 työmarkkinatuen kuntaosuutta valtiolle 236 000 euroa. Luvian kunnan vastaava osuus oli 158 000 euroa. Vuoden 2017 talousarvioon työmarkkinatuen kuntaosuuteen on varattu 320 000 euroa, mutta se ei riitä, vaan tulee olemaan yli 400 000 euroa. (Eurajoen kunta 2017.)

Kahden sadan työttömyyspäivän täytyttyä Kela lähettää työttömästä henkilöstä kunnan sosiaalitoimistoon niin sanotun varoitusilmoituksen. Jos työtön saadaan esimerkiksi kuntouttavaan työtoimintaan tai työkokeiluun, hänen nimensä häviää Kelan maksuosuuslistalta ja korvauksien takaisinmaksua ei tule enää kyseisestä henkilöstä kunnalle. (Kela 2017.)

4 EURAJOEN KUNTA TUTKIMUSYMPÄRISTÖNÄ

Eurajoki on 9450 asukkaan kunta, jonka pinta-ala on 1504 km². Eurajoki teki kuntaliitoksen vuoden 2017 alusta Luvian kunnan kanssa. Ennen yhdistymistä Eurajoella oli 6300 asukasta ja Luvialla 3000. Eurajokelaisten keski-ikä on 43,7 vuotta, mikä on Satakunnan kunnista alhaisin yhdessä Ulvilan kanssa. Alle 15-vuotiaiden lasten osuus väestöstä maakunnan suurin, 18,1 prosenttia. 15–64-vuotiaita on 58,4 prosenttia väestöstä, mikä on maakunnan kuntien vertailussa keskivaiheilla. 65 vuotta täyttäneitä on 23,5 prosenttia asukkaista eli toiseksi vähiten Satakunnassa. 75 vuotta täyttäneitä on 9,4 prosenttia, eli vähiten Satakunnassa. (Satamittari 2018.)

Yhdistyneen kunnan organisaatiossa työskentelee tällä hetkellä 650 henkilöä ja kunnanvaltuustossa on 35 jäsentä. Kunnan taloustilanne on erinomainen, kunnallisveroprosentti on kahdeksantoista ja kunnan järjestämät palvelut ovat monipuoliset usealla mittarilla mitattuna. Eurajoki on strategiansa mukaisesti resursoinut kuntalaisten hyvinvointiin jo pitkään. Eurajoen kunta sijaitsee Satakunnan kahden suurimman kaupungin välissä ja sen työssäkäyntialueet ovat Rauma sekä Pori. Kunnan suurimmat työnantajat ovat Teollisuuden Voima Oy ja Eurajoen kunta. Eurajoki haluaa pysyä edelleen vetovoimaisena kuntana ja päämääränä on huolehtia kunnan elinvoimaisuudesta sekä kuntalaisten hyvinvoinnista. (Eurajoen kunta 2016.)

4.1 Eurajoen kunnan mielenterveys- ja päihdepalveluiden tilanne

Eurajoen kunnan verkkosivuilla (2017b) mainitaan, että kunta tuottaa sosiaalipalvelut itse ja terveyspalvelut hankitaan Keski-Satakunnan terveydenhuollon kuntayhtymän kautta Attendon järjestämänä ja erikoissairaanhoidon Satakunnan sairaanhoitopiiriltä. Keski-Satakunnan terveydenhuollon kuntayhtymän tehtävänä on huolehtia jäsenkuntiansa puolesta laissa säädetyistä kansanterveystyön palveluista. Tällä tarkoitetaan yksilöön, väestöön ja elinympäristöön kohdistuvaa terveyden edistämistä sairauksien ja tapaturmien ehkäisy mukaan lukien sekä yksilön sairaanhoitoa. Sosiaali- ja terveyspalvelut saavat kuntalaisilta positiivista palautetta, muun muassa lääkäripalveluja on saatavilla nopeasti.

Eurajoen kunnan verkkosivuilla (2017b) mielenterveys- ja päihdepalveluja tutkiessa päätyy useamman alasivun kautta kohtaan ”Aikuissosiaalityö”, jossa kerrotaan aikuissosiaalityöhön kuuluvan muun muassa asiakkaan päihteiden käytön seuraamista ja hoitoon ohjausta. Sivulla ei löytynyt yhteystietoja, minne tulisi ottaa yhteyttä eikä toimintaohjeita. Eurajoen verkkosivulla kerrotaan, että aikuissosiaalityötä tehdään yhteistyössä muun muassa Rauman Seudun Katulähetyksen kanssa.

Keski-Satakunnan terveydenhuollon kuntayhtymän verkkosivuilta (2017) minkään otsikon alta ei löydy selkeästi sellaista alaotsikkoa, josta löytyisi kunnolla tietoa päihdepalveluista. Otsikon ”Psykiatrinen työryhmä” alta löytyy maininta, että tarpeen mukaan asiakas ohjataan esimerkiksi päihdeterapeutin vastaanotolle. Sivulta löytyy psykiatrisen työryhmän esite, jossa kerrotaan, että tarjolla on psykososiaalista tukea korvaushoitoasiakkaille. Esitteessä on Harjavallan terveystieteiden keskuksen vaihteen puhelinnumero. Keski-Satakunnan terveydenhuollon kuntayhtymän verkkosivuilta löytyvät Eurajoen sairaanhoitajien ja terveysaseman puhelinnumerot.

A-klinikkasäätiön (2017) verkkosivuilta etsittäessä päihdepalvelut Eurajoella, tulee ensimmäisenä hakutuloksena A-klinikka ja perhekuntoutumisklinikka Kokemäki. Sivustolta löytyy puhelinnumero ja tieto, että eurajokelaiset kuuluvat tämän palvelun piiriin. Muissa ensimmäisen sivun hakutuloksissa ei ole linkkiä

Eurajoen tai Keski-Satakunnan terveydenhuollon kuntayhtymän sivuille. (Eurajoki 2017b.)

4.2 Nuorisotyöttömyyden ehkäisy Eurajoen kunnassa

Eurajoen kunnan nuorisotyöttömyys oli joulukuun 2017 lopussa alle 25-vuotiaiden osalta 36 henkilöä, joista osa on pitkäaikaistyöttömiä. Vuoden 2017 syyskuun tilastoihin verrattuna nousua oli 17 henkilöä. Pitkäaikaistyöttömiä oli joulukuussa 2017 Eurajoella 89 henkilöä, jonka osalta laskua syyskuuhun verrattuna oli 20 henkilöä. (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2017.)

Kuntaliitos toi lisähaasteensa työttömyyslukuihin. Nuorisotyöttömyyttä on yritetty laskea hankkimalla kuntouttavan työtoiminnan palveluja vuosittain uusittavalla ostopalvelulla Rauman Seudun Katulähetys ry:ltä. Kuntouttavan työtoiminnan kautta seurakunta on työllistänyt nuoria yhtenä suurimpana työnantajana (Eurajoki 2017b).

Julkiset työ- ja elinkeinopalvelut tarkoittavat yleiskielellä TE-toimistoa, josta nuori saa asiantuntevaa apua, valmennusta ja erilaisia välineitä työnhakuun ja -työhakemusten tekoon. Lisäksi nuori saa apua TE-toimiston psykologeilta ammatinvalintaan, työhön tai koulutukseen liittyvissä kysymyksissä sekä valmennusta esimerkiksi työhaastatteluun. TE-toimiston asiantuntemus tukee nuorta asioissa, jotka liittyvät ammatin tai koulutuksen valintaan, työelämään ja ammatilliseen kehitykseen. (TE-palvelut 2017.)

TE-palvelujen henkilöstömäärällä on tilastollisesti merkityksellinen vaikutus nuorisotyöttömyyden pitkittymiseen. Mitä enemmän henkilöstöä on käytettävissä, sitä nopeammin työttömyyttä kyetään katkaisemaan. TE-toimistojen henkilöstömäärän vähentämisestä on siis selvänä seurauksena nuorisotyöttömyyden pitkittyminen. Eurajoen kunnan perusturvan aikuissosiaalitoimessa tehdään tiivistä yhteistyötä Rauman TE-toimiston kanssa viikottaisilla tapaamisilla eri henkilöstökokoonpanoin työttömien asiakkaiden hyväksi. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014, 7.)

Eurajoen nuorisotyöttömyyden ehkäisyssä sosiaalitoimen johdolla koostettu moniammatillinen tiimi tekee tiivistä yhteistyötä tapaamalla asiakkaan joko Eurajoella tai Raumalla. Satunnaisia tapaamisia on järjestetty lisäksi Luvialla. TE-hallinnon sekä muiden viranomaisten keskinäisiä, käytännöllisiä yhteistoiminnan areenoja ovat etsivä nuorisotyö, nuorisotyöpajatoiminta, työvoiman palvelukeskukset sekä TE-hallinnon ja kuntien koulutoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen keskinäinen toiminta. Yhteistoiminnalla on kehitetty erilaisia paikallisia toimintamalleja, joista on saatu suotuisia kokemuksia Eurajoella. Tämän myötä on arvioitu TE-palvelujen uudistuksen mahdollisia vaikutuksia nuorisotakuun toteutukseen vuonna 2013 ja TE-toimistojen henkilöstövähennysten vaikutusta työttömyyden kestoon yleensä. (Eurajoen sosiaalitoimi 2017.)

Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on olla läsnä nuorten keskuudessa tarjoamalla heille turvallista, luottamuksellista mukana olevaa aikuiskontaktia. Etsivä nuorisotyö etsii yhdessä nuoren kanssa vastauksia hänen pulmiinsa ja kysymyksiinsä sekä auttaa nuorta saavuttamaan hänelle tarvitsemansa palvelut. (Aluehallintovirasto 2017a.)

Eurajoella etsivä nuorisotyö auttaa ensisijaisesti alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella, tai nuoria, joilla on tarve saada tukea tarvitsemiinsa palveluihin. Etsivä nuorisotyöntekijä on mukana kutsunnoissa haastatellen nuoria Time Out -toiminnan avulla. Tämä käy ilmi Eurajoen kunnan verkkosivuilta (2017a) kohdasta etsivä nuorisotyö. Time Out -toimintamalli tarjoaa psykososiaalista tukea nuorten miesten syrjäytymiskehityksen torjumiseksi. Time Out -toimintamalli tekee mahdolliseksi aktiivisen tuen tarjoamisen nuorille kutsunnoissa ja varusmies- tai siviilipalvelun keskeytyessä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b.)

Eurajoella nuorten työpajatoiminnan tavoitteena on ehkäistä nuoren syrjäytyminen yhteiskunnasta, edistää hänen elämänhallintaansa liittyviä seikkoja, ohjata sopivaan koulutukseen ja auttaa selvittämään väyliä työelämään. Nuorten työpajatoiminta on monialaista. Pajatoiminta lukeutuu julkisen sektorin

palvelukokonaisuudessa sosiaalialan palvelujen sekä avoimien koulutus- ja työmarkkinoiden välimaastoon, antaen nuorelle varhaista tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti. Pajatoiminta tarjoaa nuorelle mahdollisuuden ohjattuun ja tuettuun työtoimintaan sekä räätälöityyn opintopolkuun, sen loppuun saattamiseen yhteistyössä koulutuksen järjestäjän kanssa tai avoimille työmarkkinoille työllistymiseen. (Aluehallintovirasto 2017b; Eurajoki 2017c.)

Yhteiskuntatakuu 2005 ja nuorisotakuu 2013 ovat olleet ratkaisevat toimet nuoriin kohdistuneen aktiivisen suomalaisen työvoimapolitiikan toteutuksessa 2000-luvulla. Tarkastuksessa arvioitiin kyseessä olevien ohjelmien mukaisia keinoja, niiden toteutusta, seurantaa ja ohjelmien vaikutusten arviointia (Valtionalouden tarkastusvirasto 2014, 7).

Nuorisotakuu on tilaisuus nuorille, joilla ei ole työtä tai koulutusta. Se edistää nuorten työllisyyttä, lisää ammattitaitoa ja vahvistaa heidän mahdollisuuksiaan itsenäiseen elämään. Käytännössä nuorisotakuu merkitsee sitä, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi ilmoittautumisesta. Työttömäksi työnhakijaksi ilmoitaudutaan Työ- ja elinkeinotoimistoon. (Nuorisotakuu 2013.)

4.3 Nuorten kuntouttava työtoiminta Eurajoen kunnassa

Eurajoen kunta ostaa Rauman Seudun Katulähetykseltä kuntouttavaa työtoimintaa ohjattuna ryhmätoimintana, avoimina ja suljettuina ryhminä sekä kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan palveluna, joka sopii esimiehen tai muun vastaavan työntekijän kanssa kuntouttavan työtoiminnan aloittamisesta. Tämä ostopalvelu uusitaan vuosittain Rauman Seudun Katulähetys ry:n kanssa. Eurajoella on koettu hyväksi kuntouttava työtoiminta, mutta tavoitteena on saada entisestään parempia tuloksia nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä kuntouttavan ryhmä- ja työtoiminnan kautta. Kuntouttavan työtoiminnan hyödyntämistä kunnan eri hallintokuntiin ei siitä huolimatta ole vielä laajasti saatu toteutettua ja kunnan tavoite on saada uusi hallintokuntia sitouttavampi

toimintamalli käyntiin vuonna 2018. Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ovat olleet työssä esimerkiksi Eurajoen seurakunnalla, yksityisellä työnantajalla, nuorten työpajalla, Party-hankkeen kierrätyspisteellä, postilla ja Eurajoen kristillisellä opistolla sekä vanhainkodeilla. Nuoret ovat työllistyneet parhaiten nuorten työpajalla, Eurajoen seurakunnassa ja vanhainkodilla. Kierrätyskeskuksessa sekä muilla työpaikoilla on ollut pääasiassa iäkkäämpiä henkilöitä.

Suurin työllistäjä on ollut Party-hanke, jossa on ollut keskimäärin kuusi kuntouttavan työtoiminnan osallistujaa kerrallaan. Hanke loppuu maaliskuussa 2018. Party-hankkeessa on ollut haastavia kuntoutujia ja heitä olisi ollut vaikea saada muualle kuntouttavaan työtoimintaan erityisesti päihteidenkäyttäjiä. Kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen on jatkossa tärkeää, mutta se on vain osatekijä varsinaisissa päihdepalveluissa ja koskee lähinnä päihdeongelmasta selvinneitä, ei niinkään akuutissa vaiheessa olevia asiakkaita. Eurajoen kunnassa kuntouttavassa työtoiminnassa olevat henkilöt ovat vakuutettuja tapaturman varalta. Jos nuori ei vielä kykene kuntouttavaan työtoimintaan, voidaan hänet ohjata ensin avoimeen tai suljettuun ryhmätoimintaan, elämäntilanteesta riippuen. Ryhmäytymisen tavoitteena on estää nuoren syrjäytyminen.

Eurajoen seurakunta on yksi suurimmista työllistäjistä kuntouttavassa työtoiminnassa Eurajoen kunnassa. Eurajoen seurakunta on ennakkoluulottomasti tarttunut haasteeseen ja on halunnut antaa auttavan kätensä nuorten kuntouttavaan työtoimintaan työllistäjänä. (Eurajoen sosiaalitoimi 2017.)

Eurajokelaisten nuorten kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta:

Kuntouttavan työtoiminnan kautta sain takaisin elämäni! Koin, että nyt minulle on tapahduttava jotain, en jaksakaan enää tätä työttömyyttä/toimettomuutta. Keskustelin asiasta Voimatuvan ryhmäohjaajalle, joka otti yhteyttä sosiaaliohjaajaan. Sovimme tapaamisen hänen kanssaan ja siitä kaikki lähti rullaamaan. Sosiaaliohjaajan vastaanotolla teimme aktivointisuunnitelman ja minusta se vaikutti oikein mukavalta. Minut otettiin vanhainkotiin

avustamaan syöttämisissä, pesuissa ja liinavaatteiden viikkaamisissa.

Kuntouttava työtoiminta nimensä mukaisesti kuntoutti minut työkuuntoon!

Ihan tyytyväinen paitsi ruokatunti. Jos olet kuntouttavassa ryhmässä esim. Perehovissa, niin heille kuuluu ruokatunti ja ilmainen ruoka, mutta kun olet kuntouttavassa esim. Jokisimpukassa niin ei ole kuin vasta silloin, kun olet 6 tuntia töissä. Se on vähän väärin. Ihmiset pitäisi enemmän laittaa tekemään jotain. Vähentää tupakkataukoja ym. (itse en polta).

Eurajoen kuntouttavasta työtoiminnasta tein sosiaaliohjaajani pyynnöstä videon, joka kuvaa eurajokelaisen nuoren naisen polkua kohti työelämää kuntouttavan työtoiminnan päättymisen jälkeen. Video on esitetty Eurajoen kunnan esimiespäivillä syyskuussa 2017 ja sitä tullaan käyttämään eri koulutustilaisuuksissa edelleen (LIITE 4).

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Toteutin opinnäytetyön vuoden 2017 sekä 2018 alun aikana siten, että syksyllä 2017 valmistin opinnäytetyön teoriaosan sekä siihen liittyvät kyselyt ja haastattelun. Vuoden 2018 alkupuolella analysoin saadut tulokset sekä viimeistelin opinnäytetyön kokonaisuudessaan.

Opinnäytetyössä tulen käsittelemään kuntouttavan ryhmä- ja työtoiminnan hyötyjä nuorille mielenterveys- ja päihdeasiakasryhmille sekä pitkäaikaistyöttömille. Tiiviinä Eurajoen yhteistyökumppanina kuntouttavassa ryhmätoiminnassa vuodesta 2005 asti on toiminut Rauman Seudun Katulähetys ry, jolta on ostettu palveluja Eurajoen kunnassa toimivan Voimatuvan avo- ja suljettuihin ryhmiin sosiaaliohjaajien ja psykiatrisen sairaanhoitajan palveluina. Vuodesta 2017 Rauman Seudun Katulähetykseltä on ostettu kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan palvelut. Lisäksi tulee kiinnittää entistä suurempaa huomiota nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden informointiin sekä varhaiseen puuttumiseen, jotta palvelut toimisivat mahdollisimman hyvin. Nuorten mielenterveys- ja päihdehoidon yhtenä ongelmana on tarjottujen palvelujen hajanaisuus. Parhain tulos on saavutettavissa käyttämällä niin sanottua ”yhden luukun” palvelumallia. Kaikkien palveluiden saaminen mahdollisimman yksinkertaisesti, kokonaisuus huomioon ottaen, on selkeä tavoite.

5.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on tarkastella nuorten työttömien mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden nykyistä tilannetta Eurajoen kunnassa ja sitä, millä keinoin heidän tilannettaan parannettaisiin. Tarkastelun kohteena on kuntouttavan työtoiminnan kehittäminen, jotta sen avulla saavutettaisiin entistä parempia tuloksia nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi Eurajoen kunnassa.

Opinnäytetyön tavoitteena on löytää nuorille suunnattu aikaisempaa toimivampi kuntouttava työtoiminta ja sen vahvistaminen Eurajoen kunnassa. Tutkimuskohteena oli 17–24-vuotiaat mielenterveys- ja päihdeongelmaiset työttömät nuoret, joista osa oli pitkäaikaistyöttömiä. Toinen merkittävä opinnäytetyön tavoite oli nuoren tarpeista lähtevä ja hänelle suunnattu kuntouttava, homogeenisempi ryhmätoiminta.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluja tulisi kehittää Eurajoella nuorten ja työntekijöiden näkökulmasta?
2. Mikä on nuorten ja työntekijöiden mielipide kuntouttavan työtoiminnan merkityksestä mielenterveys- ja päihdekuntoutuksessa?

5.2 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä

Tutkimusympäristönä oli Eurajoen kunta, Eurajoen kunnan perusturvan aikuissosiaalipalvelut ja Rauman Seudun Katulähetys ry:n eri toimipisteet Eurajoella. Tietoa tutkimuskohteesta saatiin viideltä kuntouttavassa työtoiminnassa mukana olleelta työntekijältä. Tutkimuskohteena oli seitsemän 17–24-vuotiasta mielenterveys- ja päihdeongelmaista työtöntä nuorta, joista osa oli pitkäaikaistyöttömiä. Kolmelle nuorelle lähetin kyselylomakkeen ja neljän nuoren osalta sain tietoa keskustelujen avulla.

5.3 Tutkimusote

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, josta käytetään lisäksi nimitystä tulkinnallinen ja pehmeä tutkimusote. Pehmeässä tutkimusotteessa pyritään tutkittavan ilmiön ymmärtämiseen, selittämiseen ja selvittää kaiken kattavasti kohteen laatu, merkitys ja ominaisuudet. Kvalitatiivisessa menetelmässä yhteisenä piirteenä korostuvat näkökulmat kohteen esiintymisympäristöön, taustaan, tarkoitukseen ja merkitykseen sekä ilmaisuun ja kieleen. (Jyväskylän yliopisto Koppa 2015b.) Valittaessa kvalitatiivinen menetelmä tutkimuksen tekemiseen ja käyttöön pääsyvät ovat tutkimusprojektin päämäärä sekä tausta. Kvalitatiivinen tutkimus on yleisin sosiaali- ja käyttäytymistieteiden parissa käytetty tutkimus. Menetelmä mahdollistaa parhaan ymmärryksen ihmisten käyttäytymisestä ja toiminnoista. Kvalitatiivien menetelmä painottuu vastaajan näkökulman ymmärtämiseen ja havaintoihin luonnollisessa ympäristössä. Kvalitatiivinen menetelmä on vallitsevin opinnäytetyöissä ja väitöskirjoissa. (Räsänen 2017.)

Tutkimusotteena käytän opinnäytetyössä kvalitatiivista menetelmää, koska pyrin tuomaan selkeästi esille ne ennakkoajatukset ja käsitykset, joita sain syventävän harjoitteluni aikana Eurajoen kunnan aikuissosiaalipuolella. Toivon tämän edesauttavan hahmottamaan ajatuksen kehittämis ehdotuksiini liittyen ja miten käsitykseni ovat voineet vaikuttaa tutkimustulosten tulkinnassa sekä luomaan käytännöllinen ratkaisu kuntouttavaan työtoiminnan toteutukseen.

5.4 Aineistonkeruumenetelmät ja aineistonanalyysi

Opinnäytetyössä käytin strukturoitua kyselylomaketta (LIITE 2), jonka lähetin sähköpostilla seitsemälle kuntouttavassa työtoiminnassa mukana olevalle työntekijälle, osa heistä on aina mukana käynnistettäessä kuntouttavan työtoiminnan prosessia, osa harvemmin. Viisi heistä vastasi ja kaksi jätti vastaamatta kysymyksiini. Lähetin kolmelle nuorelle kuntouttavassa

työtoiminnassa mukana olevalle tai olleelle kuntoutujalle kyselylomakkeen postitse, jonka he lähettivät takaisin postin välityksellä. Nuorten vastaukset antoivat lisätietoa erityyppisistä ongelmakohdista sekä ehdotuksia nuorten kuntoutuksen kehittämiseksi.

Kyselylomakkeen laatimisessa kiinnitin huomiota kyselyn pituuteen ja ulkoasuun. Erottelin kysymykset toisistaan, ymmärrettävällä kirjasintyyllillä ja fontilla selkeästi sekä asettelin ne mahdollisimman helppotajuisesti. Yleisesti kyselyyn vastaamista helpottaa se, että kysymykset ovat loogisessa järjestyksessä. Vastaajassa herättää luottamusta arvostuksen osoittaminen kyselyn sisällön avulla. (KvantiMOTV 2010.)

Lisäksi haastattelin mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden kanssa työskentelevää työntekijää hänen toimipisteessään. Sain luvan käyttää haastattelua opinnäytetyössäni. Haastattelutilanteessa on vähintään kaksi osapuolta: kysyjä ja vastaaja. Haastattelu on yksi käytetyimpiä tiedonkeruumenetelmiä, jonka päämääränä on tiedonhankinta. Haastattelussa tärkeintä on vuorovaikutus kysyjän ja vastaajan välillä. (KvaliMOTV 2010.)

Voimatuvan kuntouttavissa avo- ja suljetuissa ryhmissä keskustelin asiakkaiden sekä ohjaajien kanssa ja samalla tein havaintoja ryhmätoiminnan aikana asiakkaiden käyttäytymisestä ja keskusteluaiheista. Havainnointi on yhdenlainen aineistonhankintamenetelmä, jolloin tutkittavasta toiminnasta kerätään tietoa seuraamalla ja tekemällä havaintoja. Havainnot suuntautuvat ihmisten toimintaan ja käyttäytymiseen verbaalisesti tai nonverbaalisesti. Havainnointi voi muodostua osallistuvaksi havainnoinniksi, jossa tutkija toimii osana havainnoitavaa tilannetta ja yhteisöä. (Jyväskylän yliopisto Koppa 2015a.) Tekemieni havaintojen avulla syvensin saamiani tietoja keskustelutilanteista ryhmätoimintojen aikana, vaikka havainnointia ei voida pitää luotettavana aineistonkeruumenetelmänä, mielestäni se lisäsi luotettavuutta ja varmuutta asioiden todellisesta tilasta. Keskustelutilanteiden jälkeen tein muistiinpanoja saamistani havainnoista, eleistä, ilmeistä ja oliko nuorella uskallusta sanoa asiat rehellisesti ohjaajan kuullen.

Ennen varsinaisen analysointivaiheen aloittamista nimesin kunkin vastaajan kirjainkoodilla. Nämä koodit erottavat esimerkiksi tutkimusvastausten tulkinnessa kunkin vastaajan vastauksia toisistaan. Lisäksi luin saamani kyselyvastaukset useaan otteeseen. Näin sain kokonaiskuvan siitä, miten voin lähestyä tutkimusmateriaalia, saadakseni mahdollisimman tarkan kuvan kyselyyn vastanneiden käsityksistä ja ehdotuksista.

Opinnäytetyössäni käytän hyödyksi SWOT-analysointimenetelmää ja eri ammattiedustajien (LIITE 2) sekä nuorille (LIITE 3) suunnattua kirjallista kyselylomaketta.

SWOT-nelikenttäanalyysi on yleisesti käytetty, yksinkertainen menetelmä. Analyysin kautta voidaan selvittää tutkittavan kohteen vahvuudet ja heikkoudet sekä tulevaisuuden mahdollisuudet ja uhat. Nelikenttäräudukon avulla on mahdollista arvioida vaivattomasti tutkittavaa toimintaa. (PK-RH riskienhallinta 2013.)

Opinnäytetyöni kannalta keskeistä on selvittää nykytila ja tulevaisuuteen vaikuttavat seikat. Käytän kyselytulosten lisäksi johtopäätöksiin käymiäni keskusteluja kuntouttavassa työtoiminnassa olleiden nuorten ja työntekijöiden kanssa sekä kuuntelemista ja työntekijähaastattelua. SWOT muodostuu sanoista: strength = vahvuus, weakness = heikkous, opportunity = mahdollisuus ja threat = uhka.

5.5 Eettisyys ja luotettavuus

Lähetin sähköpostilla seitsemälle kuntouttavan työtoiminnan piirissä olevalle työntekijälle kyselylomakkeen, joista kaksi jätti kyselyyni vastaamatta. Kyselyn vastausprosenttia 80 voidaan yleisesti ottaen pitää hyvänä. Vastausten luotettavuudelle on eduksi se, että olin kohdejoukolla täysin ulkopuolinen henkilö. Tulosten tulkinnessa on ollut lähtökohtana se, että jokainen vastaaja on vastannut kysymyksiin rehellisesti omien kokemustensa mukaan ja näin ollen saatuja tuloksia voidaan pitää luotettavina.

Nuorille lähettämieni kyselyjen vastausprosentti oli 100. Nuoret olivat tulleet tutuiksi ryhmätapaamisissa ja luottamusta lisäsi se, että kerroin olevani sosionomi-diakonikoulutuksessa. Luottamuksen saavuttaminen asiakkaan kanssa vaatii runsaasti aikaa ja taustojen selvittäminen edellyttää ammattitaitoista otetta.

Haastattelutilanteessa kysyin haastateltavalta työntekijältä lupaa käyttää mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden palveluista saamaani materiaalia hyödykseni opinnäytetyössä ja vakuutin, ettei haastattelulla ole tarkoitus loukata työntekijän tai asiakkaiden yksityisyyttä. Haastattelussa ei tullut esille kenenkään nuoren yksityisyys. Selvensin haastateltavalle lisäksi, että haastattelulla ei ole tarkoitus johtaa ketään tietoisesti harhaan. Kunnioitan haastatellun työntekijän ammattitaitoa ja luotan hänen vastauksiinsa.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena on löytää nuorille suunnattu aikaisempaa toimivampi kuntouttava työtoiminta, joka turvaisi entistä paremmin nuoren 15–24-vuotiaan mielenterveys- ja päihdeasiakkaan työllistymisen Eurajoen kunnassa. Opinnäytetyön tavoitteena on kiinnittää entistä suurempaa huomiota nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden informointiin sekä varhaiseen puuttumiseen, jotta palvelut toimisivat mahdollisimman hyvin.

Tutkimustulosten kuvauksessa pyrin antamaan mahdollisimman paljon tilaa kyselyyni osallistuneiden vastauksille, sillä vain he osaavat kertoa opinnäytetyöni kannalta oleellisista asioista heidän omista käsityksistään. Kyselylomakkeella en pyytänyt muita personoivia tietoja kuin tiedon siitä, mikä on työntekijän toimenkuva tai onko hän kuntouttavassa työtoiminnassa edelleen tai ei. Vastaajan iällä tai sukupuolella tai muulla vastaavalla tiedolla en katsonut olevan merkitystä opinnäytteen tarkoituksen ja tavoitteen kannalta. Lisäksi halusin tuoda opinnäytetyössäni esiin nuorten päihde- ja mielenterveysongelmaisten työttömien omakohtaisia kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta sekä eri ryhmätoiminnoista, joita heille tällä hetkellä on tarjolla tai on tarjottu, sekä näiden vaikutuksista heidän elämäänsä.

6.1 SWOT-analyysi nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittämismahdollisuuksista

Sähköpostilla lähettämäni kyselylomakkeen vastauksien perusteella vahvuuksina todettiin jokaisessa vastauksessa moniammatillinen tiimiyhteistyö. Tiimi pitää sisällään sosiaali- ja kuntoutusohjaajan, työvoima-asiantuntijan, psykologin, lääkärin ja lähiohjaajien mukanaolon asiakastapaamisilla. Tämä mahdollistaa nuoren avun ja ohjauksen tarpeen heti alkuvaiheessa. Näin asiakkaaseen syntyy luottamuksellinen suhde, koska hänen luvallaan esimerkiksi asiakastietojen jakamisesta tiimin kesken on sallittua. Vahvuuksina mainitsisin ruohonjuuritason työntekijöiden realistisuuden esimerkiksi päihdeasiakkaiden määrän kasvussa. He näkevät ongelmat paremmin, koska suhde asiakkaaseen on henkilökohtaisempi. Esimiestasolla (A) ei ole välttämättä ajan tasalla olevaa tietoa, koska asiakkaat tavataan vain erityistilanteissa ja asiointilat muuttuvat nopeasti:

Sosiaalityön näkökulmasta nuorten päihdeasiakkaiden määrän lisääntymistä ei ole näkynyt palveluissamme. En tee itse asiakastyötä, joten en tapaa suoraan asiakkaita, kuin joissain erityistilanteissa.

Heikkouksina koettiin hoitoon pääsyn olevan hyvin hankalaa. Nuoret ovat moniongelmaisia eli nuoret kuuluvat kaksoisdiagnoosiryhmään ja vapaita aikoja on vähän tarjolla. Päihde- ja mielenterveyshoitoon tulisi päästä nopeasti, helposti ja matalalla kynnyksellä silloin, kun nuori on motivoitunut kuntoutukseen ja on hoidon tarpeessa. Kuntoutusprosessi koettiin sirpalemaiseksi eli ihanne olisi ”yhden luukun” -palvelupiste, jossa kaikki palvelut olisivat samassa paikassa. Työntekijä (E) kiteyttää asian seuraavasti:

Ensin nuoren kanssa pitää rakentaa luottamuksellinen suhde ja hänellä olisi hyvä olla yksitaho/yhteyshenkilö/ohjaaja, joka hoitaa/koordinoi/seuraa hänen asiaansa muiden toimijoiden kanssa.

Ei luukulta luukulle vaan ”yhden pysäkin taktiikalla”. Kuntoutus pitäisi olla yksi kuntoutusprosessi, eikä koostua ”sirpaleista

Päihteiden käytön huolestuttava lisääntyminen ja sekakäyttö nähtiin suurena ongelmana juuri kenttätyössä kuten työntekijä (C) totesi:

Nuorten päihteiden käyttäjien osuus on kasvanut huolestuttavasti ja varsinkin huumeiden käyttäjien ja/tai lääkkeiden sekakäyttäjien osalta! Useinkaan nämä nuoret eivät näe omaa vakavaa tilannettaan eivätkä koe tarvitsevänsä päihdepalveluita. Ilman muuta pitäisi tehdä vielä enemmän ennaltaehkäisevää työtä ja huumevalistusta jo kouluikäisille. Kannabiksen käyttö on yleistä eivätkä nuoret koe sitä mitenkään vaarallisena, vaikka kyseessä on kuitenkin laitton huume ja joka voi aiheuttaa psykoosin.

Kommentissa tulee mielestäni selvästi esille se, että työntekijätasolla nähdään päihteiden käytön lisääntyminen huolestuttavana ongelmana. Tilanteen todellinen vakavuus ei ole nuorten tiedossa. Esimerkiksi kannabiksen lisääntynyt käyttö on nuorten mielestä luvallista ja he kokevat sen turvalliseksi päihteeksi.

Mahdollisuuksina nähtiin moniammatillisen tiimin ammattitaito ja apu huomioiden nuoren aikaisemmat diagnoosit sekä tarvittavat tarkentavat diagnoosit, koulutustaso, työllistymismahdollisuudet koulutuksen perusteella, taloudellinen tilanne ja päihteiden käyttö. Näiden tietojen perusteella mahdollistetaan nuoren avun ja ohjauksen tarve heti alkuvaiheessa. Kuntoutuksen tulee olla selkeästi strukturoitu eli selvät säännöt auttavat ja kannustavat nuorta sitoutumaan sovittuun suunnitelmaan. Tällöin nuori näkee oman edistymisensä ja kykenee vaikuttamaan siihen. Matalan kynnyksen paikat koetaan erinomaisiksi nuorten keskuudessa, koska ne ovat toiminnallisia ja nuoresta itsestään lähteviä toimintoja. Tätä havaintoa tukee työntekijän (E) vastaus, jossa todetaan:

Kaikki matalankynnyksen paikat ja missä on toiminnallisuutta ja nuorista lähtevää toimintaa. Näitä voivat olla esim. nuorten työpajat, hankkeet, harrastus- tai järjestötoiminta. Sosiaalinen työtoiminta on paikallaan silloin kun nuori pyrkii selviytymään arjen haasteista ja tähän tueksi sosiaaliohjausta. Kun arki kunnossa, niin työelämään suuntaava kuntouttava työtoiminta on hyvä vaihtoehto.

Kuntouttavan työtoiminnan avulla voidaan räätälöidä, paikka, työaika ja kesto asiakkaan kuntoutumisen tueksi. Kuntouttavan työtoiminnan aikana voidaan asiakkaalle laatia kuntoutussuunnitelmaa tai monialaista työllistymissuunnitelmaa. Tässä vaiheessa tukena voi olla sekä sosiaalityöntekijä että työvoima-asiantuntija. Päihde- tai mielenterveyshoitoon pitää päästä nopeasti, helposti ja matalalla kynnyksellä, kun nuori on siihen motivoitunut ja sitä tarvitsee.

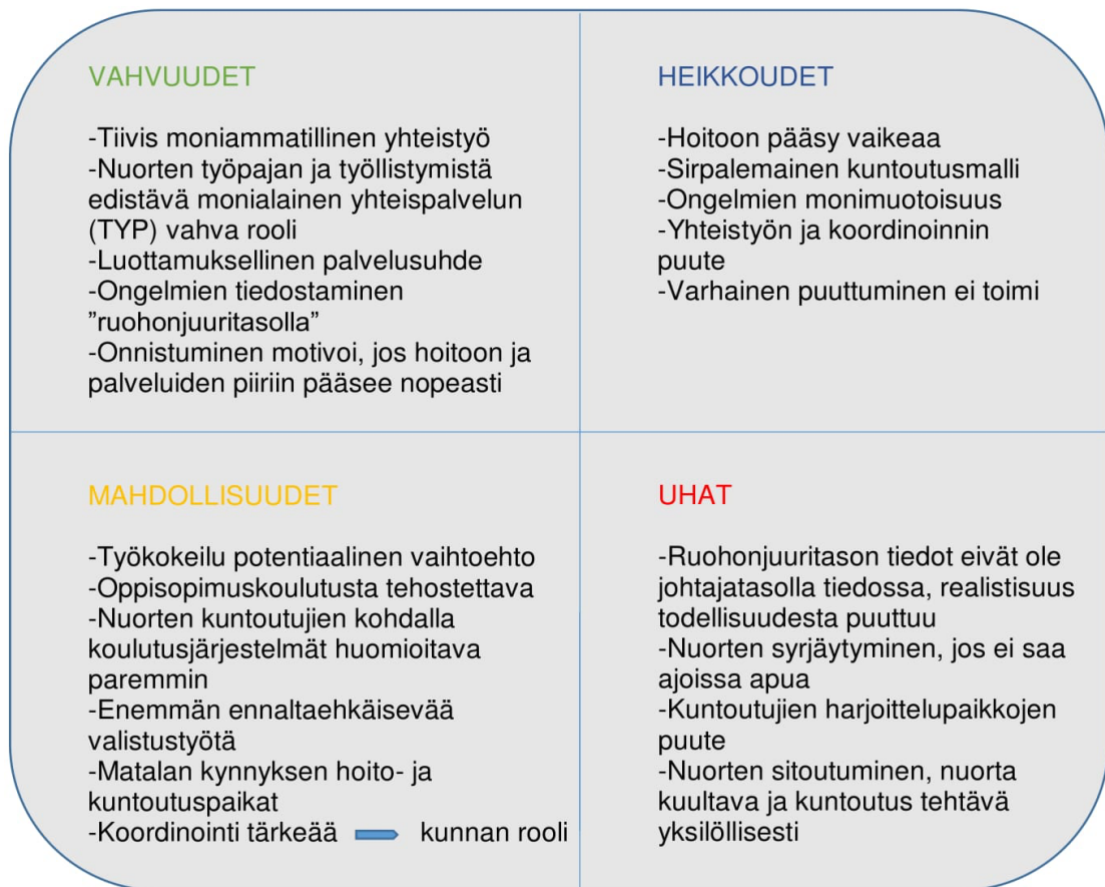
Uhkana koettiin nuorten syrjäytyminen motivaation puuttuessa kuntoutukseen tai hoitoon. Epäonnistumisien kautta nuori pettyy tulevaisuuteen, eikä tämän vuoksi koe kuntoutuksesta olevan apua itselleen, vaan kokemus on täysin päinvastainen. Nuoren motivointi koettiin vaativaksi osa-alueeksi eikä siihen vaikuta moniammatillinen yhteistyö tai tarjotut kuntoutuspalvelut, jos nuoren oma motivaatio on täysin hukassa. Kuntoutuminen on pitkä prosessi ja luottamus auttaviin tahoihin on ensiarvoisen tärkeää. Kyselyn vastauksista otettu lainaus (D):

Kuntoutukseen ja sen vaikuttavuuteen vaikuttaa suuresti nuoren oma sitoutuminen ja motivoituminen asiaan, joten kuntoutusmuotoa suunniteltaessa on kuultava myös nuorta. Kuntoutuminen nojaa arjen perusasioiden sujumiseen kuten uni, ravitseminen, liikunta ja mielekäs tekeminen. Nuorien kohdalla kuntoutumisen vaihtoehtoja voisivat olla 1) ryhmämuotoiset liikunta/arjen taitoja tukevat ryhmät, 2) yksilölliset oppimista/opiskelua tukevat ryhmät, 3) työpajat (tekemällä oppimista tukevat) ja 4) ryhmät, joissa mahdollisuus oikeaan työhön eli työhön työtä tekemällä/työpaikkoihin tutustumalla ja toimivat ryhmät (ryhmätoiminnat).

Yleisesti työntekijätasolla vastauksista kävi ilmi, että nuorten päihdeiden käyttö on lisääntynyt huolestuttavasti. Ennaltaehkäisy on vastaajien mielestä kaiken A ja O sekä siihen tulee panostaa tulevaisuudessa todella tehokkaasti. Lisäksi ongelmana koettiin nuorten kuuluminen niin sanottuun kaksoisdiagnoosiryhmään eli nuorella on samanaikaisesti sekä päihdehäiriö että jokin muu mielenterveyden häiriö. Ratkaisuna nähtiin yhteistyö etsivän nuorisotyöntekijän sekä sosiaaliohjaajien välillä. Tämän suhteen on jo sovittu uusista käytännöistä Eurajoen kunnassa. Lisäksi ehdotettiin oppisopimuskoulutuksen lisäämistä sekä oppilaitosten ja yritysten välisen yhteistyön lisäämistä kuntouttavan työtoiminnan

suhteen. Yhteistyötä on joissakin kunnissa kokeiltu hyvällä tehokkuudella ja sen on nähty tuovan hyviä ja toivottuja tuloksia.

Työntekijöiden vastaukset olivat mielestäni realistisempia kuin esimiestason. Se saattaa olla seurausta työntekijän ja asiakkaan henkilökohtaisesta tapaamisesta vastaanotolla ja sitä kautta tutummaksi tuleminen asiakkaan tilannetta selviteltäessä.

KUVIO 1. Työntekijöiden vastauksista tehty SWOT-analyysi nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluista sekä kuntouttavasta työtoiminnasta Eurajoen kunnassa.

6.2 Työntekijähaastattelu

Eurajokelaisten mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden kanssa työtä tekevän henkilön haastattelussa 4.9.2017 tuli esiin viimeisen yhdeksän vuoden kehitys, jonka aikana kouluille on saatu kaksi kuraattoria, jotka hoitavat päihdepalveluja

tarvitsevat koululaiset ja opiskelijat. Haastateltavan mielestä kuraattorien lisäys on ollut merkittävä kehitysaskel. Hän pitää tärkeänä, että jokaiselle nuorelle asiakkaalle tehdään henkilökohtaisesti sopiva hoitopolku. Haastattelussa keskusteltiin lisäksi mahdollisesta neulanvaihtopisteestä, jota Eurajoella on jo aikaisemmin kokeiltu, mutta asiakkaita ei silloin ollut. Mielenterveys- ja päihdetyöntekijä epäilee sen johtuvan leimautumisen pelosta, koska kyseessä on pieni paikkakunta, eikä hän tyrmää ajatusta uudesta neulanvaihtopisteestä ja etteikö palvelua voisi kokeilla uudelleen.

Haastattelua tarkastellessa jäi sellainen mielikuva, että päihdepalvelua tehdään työntekijän näkökulmasta asiakasta varten, ei niinkään asiakkaan kanssa. Asiakaslähtöisen kehittämisen näkökulmasta Eurajoen kunnan tulisi selventää päihdepalvelujensa tarjontaa, lisätä resursseja ja pohtia päihdepalveluista viestittämistä. Kunnan verkkosivuilta oli vaikea löytää tietoa nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden tarjonnasta ja yhteystiedot löytyivät vasta pitkän selailun jälkeen Keski-Satakunnan terveydenhuollon kuntayhtymän sivuilta. Päihdepalvelutarjontaa etsivä nuori ei luultavasti jaksaa etsiä tarvitsemaansa palvelua lukuisten klikkausten kautta. Tässä kohtaa Eurajoen kunnalla on nuorten päihdepalveluiden informoinnissa parannettavaa, sillä nykytilanteessa palvelutarjonta jää epäselväksi.

6.3 Nuorten kyselyjen vastaukset

Kuntouttavan työtoiminnan ryhmätoiminnassa tulisi keskittyä enemmän samanikäisten henkilöiden ryhmäytymiseen ja vertaistukeen. Esimerkkinä kysymykseen vastanneen nuoren kommentti vertaistuen saamisesta ryhmässä:

En saa minkäänlaista vertaistukea ryhmässä. Olen aika paljon eri aaltopituudella noiden ihmisten kanssa. Sitä paitsi ne ovat paljon vanhempia kuin minä. Mulla on pienet lapset eikä 50-vuotias sinkkumies voi tietää millaista on olla perheellinen. Haluaisin ryhmään, jossa olisi enemmän saman ikäisiä kuin minä ja samassa elämäntilanteessa.

Jos ryhmät olisivat homogeenisempia, nuoret osallistujat saisivat paremmin äänensä kuuluviin ja näin omien ongelmien ja toiveiden julki tuominen ohjaajien tietoisuuteen lisääntyisi. Monet mielenterveys- ja päihdeongelmaiset nuoret lannistuvat hakemaan oikeanlaista apua, koska se on vaikeasti löydettävissä. Ryhmissä olisi tärkeää, että ohjaaja keskustelisi viikoittain nuorten osallistujien kanssa siitä missä mennään. Kaikilla nuorilla ei ole rohkeutta puhua omatoimisesti ongelmistaan ja tästä syystä kuntoutuvaa asiakasta voidaan auttaa parhaiten niin sanotulla kehittämiskeskustelulla, jossa määritetään asiakkaan toiveet, tavoitteet, keinot ja toteutus. Eräs nuori vastasi samaan kysymykseen vertaistuesta:

Kun ryhmäläisillä on samoja ongelmia niin saa hyviä neuvoja ja saa jutella, jos on tarvetta. Ohjaajien kanssa en ole jutellut koskaan asioistani. Tietysti voisin.

Kokemusasiantuntijoiden omakohtaiset kokemukset ja tietoiskut ryhmäkokoontumisissa voisivat olla rohkaisevia ja auttaa selviämään tai hakemaan tarvittavaa apua. Kuntouttavassa ryhmätoiminnassa yhdessäolo ja tekeminen ovat pääasia. Yksilöohjaus toisi varmasti enemmän hyviä tuloksia juuri nuoren nykytilanteen kartoittamiseen. Yksilöohjaus voisi olla säännöllistä nuoren omista toiveista lähtevää eikä vain silloin, kun kyseessä on todellinen ongelma. Kaikki nuoret eivät rohkene tarttua mahdollisuuteen keskustella ohjaajan kanssa. Ohjaajat keskustelivat nuoren kanssa, jos selkeästi kävi ilmi, että kyseessä saattaa olla ongelmia.

6.4 Tulosten tarkastelua ongelmittain

Tämän kappaleen tarkoituksena on tarkastella saatuja tuloksia ongelmittain vastausten perusteella.

Tutkimuskysymys numero yksi: ”Miten nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluja tulisi kehittää Eurajoella nuorten ja työntekijöiden näkökulmasta?”

Mitä varhaisemmassa vaiheessa nuoren mielenterveyshäiriöinen oireilu alkaa,

sitä nopeammin siihen tulisi puuttua. Vanhempien ja koulun rooli koettiin erittäin tärkeäksi varhais- ja keskinuoruudessa. Yksilöiden ja sukupuolien välillä on toki suuria eroavaisuuksia, mutta epätyypilliset käytösmuutokset pitäisi ottaa heti puheeksi nuoren kanssa. Tällöin vanhempien ja koulun reagointi nuoren poikkeavaan käytökseen ovat ensiarvoisen tärkeitä ja vaikuttaa positiivisesti nuoren kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Ammattitaitoinen ja nuoren tarpeisiin vastaava ohjaus sekä tuki kodin ja koulun kesken nuorelle apua tarjoavien palveluiden piiriin, saattaa ehkäistä myöhempiä, loppuelämään vaikuttavia ongelmia.

Koska nuoret eivät useinkaan näe omaa vakavaa tilannettaan eivätkä koe tarvitsevansa päihdepalveluita, suuri merkitys koettiin olevan etsivällä ja ennaltaehkäisevällä työllä. Huumevalistusta tulisi antaa jo alakouluikäisille. Kannabiksen käyttö on yleistä eivätkä nuoret koe sitä mitenkään vaarallisena. Kehittämissuunnitelmissa nousivat esiin ryhmätoiminnan perustaminen saman ikäisille, koska tärkeänä koettiin vertaistuen saaminen. Ryhmien ollessa homogeenisempia, nuorille suunnattuja, osallistujat saisivat paremmin äänensä kuuluviin ja näin ollen omien ongelmien sekä toiveiden julki tuominen ohjaajien tietoisuuteen lisääntyisi. Vertaistuki koettiin tärkeäksi, koska tällöin nuori voi keskustella samassa tilanteessa olevan nuoren kanssa asioistaan ja toiveistaan. Sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen puolestaan ehkäisisi nuoren syrjäytymistä ja saattaisi tuoda nuorelle kipeästi kaipaamaansa onnistumisen tunnetta hyväksyttynä yhteiskunnan jäsenenä. Nuoren aktivointia, työtä ja tekemistä koulumaailman sekä työelämän ulkopuolella oleville nuorille, tässä Nuorten työpaja Nosturin rooli olisi entistä merkittävämmässä roolissa.

Yhteistyö eri ammattiryhmien kesken koettiin tärkeänä, koska silloin nuoren asioiden kartoittaminen lisää eri kuntoutusvaihtoehtojen punnitsemista ja löytämistä parhaalla mahdollisella tavalla. Kaikki lähtee kuntoutujuanuoren arjesta, joka pitää olla kunnossa ennen muita toimenpiteitä.

Nuorten kokemuksista päihdepalvelua toteutetaan lähinnä työntekijän näkökulmasta nuorta varten, ei niinkään nuoren kanssa, sillä ei pelkästään säännölliset käynnit esimerkiksi psykologin vastaanotolla riitä. Tarvitaan psykologipalvelun lisäksi matalan tason päivittäistä tapaamispaikkaa, joka

edistää päivärytmissä pysymistä ja ennaltaehkäisee muiden ongelmien syntymistä. Ryhmätoiminnassa koettiin lähtemisen ”pakon” olevan hyvä asia.

Yhteistyötä työntekijöiden välillä korostettiin, jossa yhtenäisten linjojen ja käytännön mallien löytyminen olisi hyödyllistä nuoren kannalta. Yksilöllisempää ja kuntoutuksen suuntaviivoja olisi hyvä suunnitella eri toimijoiden kanssa ja heidän toimintaansa paremmin tutustumista.

Mielenterveys- ja päihdepalveluihin tulisi olla helpompi löytää, esimerkiksi päihdepalveluja on vaikea löytää kunnan verkkosivuilta, sekä päivystysaikoja tuli olla entistä nopeammin saatavilla.

Tutkimuskysymys numero kaksi: ”Mikä on nuorten ja työntekijöiden mielipide kuntouttavan työtoiminnan merkityksestä mielenterveys- ja päihdekuntoutuksessa?”

Kuntouttava työtoiminta on koettu hyödyllisenä Eurajoen kunnassa. Se on vähentänyt kunnan talousmenoja, lisännyt nuorten työllistymismahdollisuuksia sekä vähentänyt nuorten syrjäytymisen riskejä. Kuntouttavan työtoiminnan tulee jatkua Eurajoen kunnassa, joko omana palveluna tai kolmannen sektorin ostopalveluna.

Yksilöllisempää ja kuntoutuksen suuntaviivoja tulisi suunnitella esimerkiksi hoitavan tahon ja nuoren kanssa yhdessä. Kuntoutukseen ja sen vaikuttavuuteen liittyy suuresti nuoren oma sitoutuminen asiaan, joten kuntoutusmuotoa suunniteltaessa on kuultava nuorta. Nuoret kokevat työn tärkeäksi ja se tulisikin olla sellaista, että se motivoi eikä ole liian haastavaa. Turhanpäiväinen helmienpujottelu ei ole monestakaan nuoresta motivoivaa vaan heitä alistavia.

Kuntoutumisen rinnalla on koko ajan seurattava sekä arvioitava päihde- ja mielenterveysongelman hoidon edistymistä, tarkkailtava päihde- ja lääkekäyttöä sekä pyrittävä keskustelemaan avoimesti nuoren kanssa. Nuoren kanssa tulee rakentaa luottamuksellinen suhde ja hänellä olisi hyvä olla yksi taho, oma yhteyshenkilö tai ohjaaja, joka hoitaa, koordinoi ja seuraa hänen asioitaan

muiden kanssa. Ei luukulta luukulle vaan ”yhden pysäkin taktiikalla”. Kuntoutuksen tulisi olla yksi kuntoutusprosessi eikä koostua ”sirpaleista”. Kuntouttava työtoiminta on yksi vaihtoehto nuorelle päästä mukaan työelämään tai löytää itselleen mahdollinen koulutusvaihtoehto.

7 KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Ensimmäisenä kehittämissuosituksena nousee esiin ryhmätoiminnan perustaminen samanikäisille mielenterveys- ja päihdekuntoutujille. Tärkeänä asiana koettiin vertaistuen saaminen niiltä, jotka kamppailevat samojen ongelmien kanssa. Jos ryhmät olisivat homogeenisempia, nuorille suunnattuja, osallistujat saisivat paremmin äänensä kuuluviin ja näin omien ongelmien sekä toiveiden julkittaminen ohjaajien tietoisuuteen lisääntyisi. Lisäksi ryhmätoiminnan myötä yhtenä hyödyllisenä mahdollisuutena on parempi varhainen puuttuminen ammattitaitoisella ohjauksella, neuvonnalla ja tuella tarjolla olevien palveluiden piiriin.

Toisena kehittämissuosituksena opinnäytetyössä nousee esille varhainen puuttuminen. Mitä varhaisemmassa vaiheessa nuoren mielenterveyshäiriöinen oireilu alkaa, sitä nopeammin siihen tulisi reagoida. Varhaista puuttumista ei voi koskaan korostaa liikaa puhuttaessa nuorten mielen hyvinvoinnista. Tässä asiassa ensiarvoisen tärkeässä asemassa ovat nuoren lähimmäiset: koulu, ystävät ja lähiympäristö. Nuoren lisääntynyt pahoinvointi ja erilaiset ongelmat kasvavat negatiivisista kokemuksista, jotka syntyvät esimerkiksi silloin, kun nuori kokee jäävänsä sivulliseksi omissa asioissaan. Nuoren kokemus osallisuudesta, huomioiduksi ja kuulluksi tulemisesta liittyy lapsuuden sekä nuoruuden perustarpeisiin ja hyvinvoinnin edistämiseen. Näin nuori kokee itsensä

arvostetuksi ja pystyy vaikuttamaan omiin asioihinsa osallistumalla häntä koskeviin päätöksiin. Vanhemmilla on siis suuri vastuu siitä, mihin suuntaan nuoren tulevaisuus muotoutuu. Avoimen tiedottamisen vanhemmille mielenterveys- ja päihdeasioista pitää olla jatkuvaa esimerkiksi koulujen vanhempainilloissa. Koulun ja kodin yhteistyön tulee olla suunnitelmallista, ennaltaehkäisevällä työotteella tapahtuvaa toimintaa.

Kolmantena kehittämissuosituksena on, että mielenterveys- ja päihdepalveluiden tiedottamiseen pitää kiinnittää suurempaa huomiota. Edellä mainittuja palveluja täytyy löytää helpommin kunnan verkkosivuilta ja mielenterveys- ja päihdepalvelujen resursoinnin täytyy olla nykyistä parempaa, jotta päivystysaikoja olisi nopeammin saatavilla ja hoitoon pääsy helpottuisi.

Neljäntenä kehittämissuosituksena on kuntouttavan työtoiminnan vakiinnuttaminen kunnan omaksi palveluksi. Nuoren mielenterveys- ja päihdekuntoutujan näkökulmasta kuntouttava työtoiminta on paras mahdollinen väylä kuntouttaa syrjäytynyt nuori tasapainoiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Kuntouttava työtoiminta on hyvä vaihtoehto mielenterveys- ja päihdeongelmalliselle nuorelle päästä mukaan työelämään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tai löytää itselleen mahdollinen koulutusvaihtoehto. Kuntouttava työtoiminta on koettu hyödylliseksi Eurajoen kunnassa. Se on lisännyt nuorten työllistymismahdollisuuksia ja vähentänyt nuorten syrjäytymisen riskejä sekä vähentänyt kunnan talousmenoja. Kuntouttavan työtoiminnan tulee jatkua Eurajoen kunnassa omana palveluna, joka hoidetaan kunnan palkkalistoilla olevan kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan toimesta. Kuntouttavan työtoiminnan aktiivinen tiedottaminen sekä kunnan yksiköille, yrityksille tai yksityisille palveluntuottajille että nuorille kuntoutujille on erittäin tärkeää ja siihen tulee kiinnittää enemmän huomiota.

Viidentenä kehittämissuosituksena on niin sanottu ”yhden luukun” palvelumalli. Nuoren kuntoutujan rinnalla kuntouttavan ohjaajan on koko ajan seurattava sekä arvioitava päihde- ja mielenterveysongelman hoidon edistymistä, tarkkailtava päihteiden ja lääkkeiden liikakäyttöä sekä pyrittävä keskustelemaan avoimesti nuoren kanssa. Nuoren kanssa tulee rakentaa luottamuksellinen suhde ja hänellä

olisi hyvä olla yksi taho, oma yhteyshenkilö tai ohjaaja, joka hoitaa, koordinoi ja seuraa hänen asioitaan muiden hoitoon osallistuvien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa. Kuntoutuksen tulisi olla yksi kuntoutusprosessi eikä koostua ”sirpaleista”. Nuorta mielenterveys- ja päihdekuntoutujaa ei saa juoksuttaa luukulta toiselle, koska se heikentää hänen kuntoutumistaan.

8 POHDINTA

Nuorten päihteiden käyttö on lisääntynyt voimakkaasti viime aikoina Eurajoen kunnassa. Tämä nousi esille työntekijöiden sekä nuorten kyselyvastauksista. Päihdeongelmien varhainen tunnistaminen ja ehkäisy sekä niihin puuttuminen ajoissa, nousevat esille kaikissa nykyisissä mielenterveys- ja päihdeohjelmissa. Päihdeongelmista hallitsevin on alkoholin haitallinen käyttö, sekä alkoholiriippuvuus. Huumeongelmia esiintyy yhä enenevässä määrin. Kannabis on saanut suuren suosion nuorten piirissä. Siksi kokisin ennaltaehkäisevän työn suureksi eduksi valistuksen, joka lähtisi jo alakouluiästä. Kokemusasiantuntijoiden käyttö yläkouluikäisillä tiedotustilaisuuksissa ja vanhempainilloissa on tarpeellinen ennaltaehkäisevän työn kannalta.

Syventävässä työharjoittelussani Eurajoen kunnassa koin, että kunnan tulisi panostaa päihdepalvelujaan asiakaslähtöisempään suuntaan kehittämällä sitä helpommin saavutettavaksi. Mielenterveys- ja päihdepalvelut, sekä ennaltaehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö ovat lakisääteisiä tehtäviä, jotka kunnan tulee hoitaa. Palvelujen toteuttaminen laadukkaasti ja ennen kaikkea

asiakslähtöisesti kohdentaen käytettävissä olevat resurssit mahdollisimman hyvin ja asiakkaita hyödyttäen. Näin vaikutetaan mielenterveys- ja päihdetyön kustannuksiin sekä vähennetään päihteidenkäytön inhimillisiä vaikutuksia sekä käyttäjälle että hänen läheisilleen. Työharjoittelussa (2017) Voimatuvan ryhmätoiminnassa tapaamamani nuori kertoi:

Mitä varhaisemmassa vaiheessa nuoren mielenterveyshäiriöinen oireilu alkaa, sitä nopeammin siihen tulisi puuttua. Koti ja koulu ovat tässä kohtaa ensiarvoisen tärkeässä asemassa. Sain avun liian myöhään, kukaan ei ollut kiinnostunut, mitä tein tai missä olin. Se oli surullista, kun muutenkin itsetunto oli ihan nollassa ja tukea ei saanut mistään. Huomiota tuli sitten haettua vähän väärällä tavalla.

Ryhmätoiminnoissa keskustelujen kautta saamieni tietojen mukaan nuoret kokivat, että vanhempien ja koulun rooli ovat erittäin tärkeässä asemassa varhais- ja keskinuoruudessa. Tässä kohtaa tulee muistaa suuret eroavaisuudet yksilöiden ja sukupuolien välillä, mutta poikkeukselliset käytösmuutokset pitäisi ottaa heti puheeksi nuoren kanssa, esimerkiksi jatkuva ulkopuolelle jääminen, keskittymisvaikeus, uneliaisuus, usein toistuvat poissaolot ja häiritsevä käytös. Tällöin vanhempien ja koulun reagointi nuoren poikkeavaan käytökseen sekä nuoren kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin panostaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä. Ammattitaitoinen ja nuoren tarpeisiin vastaava ohjaus sekä tuki kodin ja koulun kesken nuorelle apua tarjoavien palveluiden piiriin, saattaa ehkäistä myöhempiä, loppuelämään vaikuttavia ongelmia. Suuri merkitys on etsivällä ja ennaltaehkäisevällä työllä, nämä ovat tämän päivän trendit terveys- ja sosiaalipalveluissa. Keskustelutilanteissa kävi ilmi lisäksi se, että monella nuorella oli haaveena lähteä opiskelemaan. Tästä johtuen nuorimmille ryhmän asiakkaille olisi hyvä pitää säännöllisiä tietoisuuksia esimerkiksi yhteishaun aikaan tai antaa päivitystä koulutusasioissa. Koulutuslomakkeiden täyttäminen voi olla liian haasteellista ja ne jätetään kokonaan hakematta tai täyttämättä, koska taidot eivät yksinkertaisesti riitä.

Keskeinen seikka nuorten mielenterveys- ja päihdeasiakkaiden palvelujen tarjoamisessa on asiakkaiden tavoittaminen ajoissa tarjottujen palveluiden piiriin ongelmien kartoittamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Kunnan tulee tarjota

asiamukaista tukea ja hoitoa mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsiville sekä auttaa heitä päihteettömään elämään. Tärkeää on oikeantyyppisen hoidon antaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa mielenterveys- ja päihdeongelmien ratkaisussa.

Hyväksi työttömyyden ehkäisykeinoksi toteaisiin kuntouttavan työtoiminnan ja kuntouttavien ryhmätoimintojen kehittämisen jokaisen henkilökohtaisia tarpeita vastaavaksi. ”Yhden luukun” palvelumalli olisi ihanteellinen palvelumuoto eli kaikki nuorelle työttömälle tarvittavat palvelut ja toimenpiteet tapahtuisivat samalla asiakaskäynnillä. Kuntouttavan työtoiminnan onnistumisessa ensiarvoisen tärkeää on nuoren oma sitoutuminen ja motivoituminen kuntouttavaan toimintaan.

Eurajoen kunnan hallintokunnat eivät ole olleet riittävän valmiita ottamaan kuntouttavassa työtoiminnassa olevaa henkilöä työkokeiluun. Suurimpana syynä edellä mainittuun ovat ennakoasenteet ja tiedon puute kuntouttavasta työtoiminnasta. Kuntouttavan työtoiminnan aktiivinen mainostaminen ja informointi hallintokuntien esimiehille kohentaisi tilannetta huomattavasti. Kunnan yhteiset henkilöstö- ja esimiestilaisuudet tulisi hyödyntää paremmin esimerkiksi esittelemällä onnistuneita työkokeiluja. Työkokeilujen alkuvaiheessa kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan mukanaolo ensimmäisenä työpäivänä koetaan tärkeäksi tukitoimeksi ja ohjaajan kokonaisnäkemys kattavasti kuntoutujan tilanteesta on erityisen tärkeää. Esimerkiksi säännölliset tapaamiset viikoittain kuntoutujan kanssa keskustellen ovat tärkeitä, ettei nuori koe jäävänsä sivulliseksi omista asioistaan. Nuoren kokemus osallisuudesta huomioiduksi ja kuulluksi tulemisesta kuuluvat nuoruuden perustarpeisiin.

Tiedottamisen merkitystä ei voi koskaan korostaa liikaa. Näen tärkeänä aktiivisen tiedotuksen kuntouttavan työtoiminnan tilanteesta monimuotoisesti, esimerkiksi kunnan verkkosivujen tai sähköpostin välityksellä, jokaiselle kunnan yksiköille, yrityksille tai yksityisille palveluntuottajille tai olemalla aktiivisesti yhteydessä työpaikoille. Tiedotteesta ilmeni esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan piirissä olevat vapaat, työhön halukkaat henkilöt ilman nimiä, mutta tuoden esille heidän erityisosaamisensa tai koulutuksensa. Samalla olisi mahdollista tiedottaa

mahdollisista vapaista työtoimintapaikoista. Tiedotus tapahtuisi kunnan palveluksessa olevan kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan toimesta.

Näen ongelmallisena määräaikaisen, vuosittain uusittavan sopimuksen yksityisen palvelutuottajan kanssa, koska taloudellisen tilanteen muuttuessa toiminnasta on helppo luopua. Kunnan omana palveluna taattaisiin kuntouttavan työtoiminnan jatkuminen eikä mahdollisen ostosopimuksen loppuessa "sysättäisi" kuntouttavaan työtoimintaan liittyviä tehtäviä aikuissosiaalipuolen ohjaajien vastuulle. Kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan palkkaaminen kunnan omana palveluna takaisi varmuuden palvelun jatkuvuuteen ja ylläpitoon sekä kokonaisvaltaisempaan nuoren mielenterveys- ja päihdekuntoutujan hoidon sekä tulevaisuuden suunnitteluun. Kuntouttava työtoiminta täytyy mielestäni olla kunnan omaa toimintaa, koska se on oleellinen osa nykyajan kuntouttavaa sosiaalityötä ja mahdollistaa tiiviin yhteistyön sosiaalipalvelujen kanssa.

Jos palvelu olisi kunnan omaa, Eurajoen kunnan tarpeista lähtevää, yritykset luottaisivat paremmin työtoiminnan onnistumiseen ja osallistuisivat siihen aiempaa rohkeammin. Seuranta ja tuki olisi lähellä olevaa sekä säännöllistä yhteydenottoa asianosaisiin, koska työntekijä keskittyisi vain Eurajoen kunnan työttömiin ja työpaikkoihin.

Eurajoen kunta on vuoden 2018 talousarviossa perustanut kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan viran huhtikuun 2018 alusta alkaen, joten opinnäytetyön yksi keskeinen kehittämissuositus toteutuu käytännössä. (Kaski 2018, 5.)

Kuntouttavan työtoiminnan piirissä on monenlaisia asiakkaita ja osa heistä on hyvin motivoituneita sekä halukkaita pääsemään työelämään mukaan. Ryhmätoiminnassa tulisi keskittyä enemmän samanikäisten henkilöiden ryhmäytymiseen ja vertaistukeen. Nuorimmille asiakkaille olisi hyvä pitää säännöllisiä tietoiskuja esimerkiksi yhteishaun aikaan tai antaa ajankohtaista tietoa koulutusasioissa. Kuntoutujille lomakkeiden täyttäminen voi olla liian haasteellista ja ne jätetään kokonaan hakematta tai täyttämättä, koska taidot ja voimat eivät riitä. Kokemusasiantuntijoiden tietoiskut ryhmäkokoontumisissa voisivat olla rohkaisevia ja auttaisivat selviämään tai hakemaan tarvittavaa apua,

sillä he ovat itse läpikäyneet vastaavan tilanteen ja saaneet avun kuntouttavasta ryhmä- ja työtoiminnasta. Ryhmissä olisi tärkeää keskustella yksilökeskustelujen lisäksi viikoittain osallistujien kanssa senhetkisestä tilanteesta. Kaikilla ei ole rohkeutta puhua omista ongelmistaan ja tästä syystä kuntoutuvaa asiakasta voidaan auttaa parhaiten niin sanotulla kehittämiskeskustelulla, jossa määritetään asiakkaan toiveet, tavoitteet, keinot ja toteutus.

Motivointi, kannustus, ohjaus, tuki ja palvelun jatkuvuus ovat ensiarvoisen tärkeitä kaikessa nuorten kanssa toimimisessa. Kuntouttavan työtoiminnan tulee olla selkeästi suunniteltua ja nuoren tarpeista lähtevää. Kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja on tärkeässä asemassa kuntoutuksen eri vaiheissa. Sosionomi-diakonikoulutuksesta voi olla suuri etu kunnallisella sektorilla, koska asiakas voi herkemmin kertoa todellisia taustojaan diakonikoulutuksen saaneelle sosiaaliohjaajalle. Eurajoella nuorten työpaja Nosturin toiminta on koettu hyvänä kannustimena ja osallistavana vertaistukipaikkana.

Eurajoen kunnan toimintamallissa nuorten mielenterveys- ja päihdekuntoutujien osalta on tarvetta palvelujen kehittämiseen ja lisäresursointeihin, koska nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen kysyntä on kasvanut. Nykyiset resurssit eivät ole riittäviä kysyntään nähden Eurajoella eikä monessa muussakaan kunnassa. Eurajoen kunta on selkeästi osoittanut haluavansa kehittää nuorten mielenterveys- ja päihdekuntoutujien palveluja; siitä esimerkkinä on kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan viran perustaminen.

LÄHTEET

- A-klinikkasäätiö 2017. Apua päihde- ja mielenterveysongelmiin. Viitattu 28.10.2017. <https://www.a-klinikka.fi/henkiloasiakkaille/apua-paihde-ja-mielenterveysongelmiin/avohoitoklinikat/a-klinikka-kokemaki>
- Aalto, Mauri 2010. Alkoholien ongelmakäyttö. Alkoholien riskikäyttö: rajat ja määrittelyn vaikeudet. Teoksessa Hannu Alho, Kalervo Kiiänmaa & Kaija Seppä (toim.) Alkoholiriippuvuus. Helsinki: Duodecim, 7–16.
- Aluehallintovirasto 2017a. Etsivä nuorisotyö. Viitattu 29.11.2017. <https://www.avi.fi/web/avi/etsiva-nuorisotyö -.Wh64ymV73mQ>
- Aluehallintovirasto 2017b. Nuorten työpajatoiminta. Viitattu 29.11.2017. <https://www.avi.fi/web/avi/avustukset-nuorten-tyopajatoimintaan -.Wh7vbmV73mQ>
- Bäckmand, Heidi & Lönnqvist, Jouko 2009. Johdanto. Teoksessa Mauri Aalto, Heli Bäckmand, Henna Haravuori, Jouko Lönnqvist, Mauri Marttunen, Tarja Melartin, Airi Partanen, Timo Partonen, Kaija Seppä, Laura Suomalainen, Jaana Suokas, Jaana Suvisaari, Satu Viertiö &

- Maria Vuorilehto. Mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen. Opas ennaltaehkäisevän työn ammattilaisille. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 7–10.
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2017. Työllisyyskatsaus. Työttömät työnhakijat sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. Viitattu 1.12.2017.
<https://www.eykeskus.fi/documents/10191/21608561/Satakunnan+tyollisyyskatsaus+syyskuu+2017+leisd65Qoa/7ac7028d-78bb-4fcd-a67a-775a76452c86>
- Eurajoki 2017b. Sosiaali- & terveystaloudelliset palvelut. Viitattu 1.12.2017.
<http://www.eurajoki.fi/sosiaali-terveyspalvelut/terveyspalvelut/>
- Eurajoki 2017c. Työ ja yrittäminen. Nuorten työpaja Nosturi. Viitattu 2.12.2017.
<http://www.eurajoki.fi/tyo-yrittaminen/nuorten-tyopaja-nosturi/>
- Eurajoki 2017a. Vapaa-aika. Etsivä nuorisotyö. Viitattu 1.12.2017.
<http://www.eurajoki.fi/vapaa-aika/nuoriso/etsiva-nuorisotyö/>
- Eurajoen kunta 2016. Talousarvio ja taloussuunnitelma 2017 – 2019. Viitattu 2.1.2018. <http://ptk.eurajoki.fi/kokous/20161290-2-1.PDF>
- Eurajoen kunta 2017. Toimielimet. Kunnanhallitus. Pöytäkirja 23.5.2017. Viitattu 2.2.2018. <http://ptk.eurajoki.fi/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20171358-2>
- Eurajoen sosiaalitoimi 2017. Työharjoittelu perusturvanaikuissosiaalitoimistossa syksy 2017.
- EVL 2017. Työelämä ja työttömyys. Työelämää tukemassa. Suomen Evankelis-luterilainen kirkko. Viitattu 13.1.2018. <https://evl.fi/apua-ja-tukea/arjen-ongelmat/tyoelama>
- Haavisto, Kari 2009. Päihdehuollon laatusuositukset. Päihdelinkki.fi. Viitattu 2.9.2017. <https://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihdeongelmien-hoito/paihdehuollon-laatusuositukset>
- Jyväskylän yliopisto Koppa 2015b. Menetelmäpolkuja humanisteille. Laadullinen tutkimus. Viitattu 7.10.2017.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>
- Jyväskylän yliopisto Koppa 2015a. Menetelmäpolku. Havainnointi eli observointi. Viitattu 1.2.2018.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku>

[u/aineistonhankintamenetelmat/havainnointi-eli-observointi-osallistuminen-ja-kenttaetyoe](#)

Kaski, Riina 2018. Eurajoen kierrätyskeskus siirtyy kunnan toiminnaksi. Länsi-Suomi, nro 37, 113 vuosikerta. Painotalo Marva-Media, 5.

Kela 2017. Kunnille aikaisemmin tietoa työmarkkinatuen saajista. Viitattu 4.1.2018. <http://www.kela.fi/-/kunnille-aikaisemmin-tietoa-tyomarkkinatuen-saajista>

Keski-Satakunnan terveydenhuollon kuntayhtymä 2017. Psykiatrinen työryhmä. Viitattu 12.11.2017.

http://www.ksthky.fi/palvelut/psykiatrinen_tyoryhma

KvaliMOTV 2010. Haastattelu. Viitattu 1.2.2018.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3.html

KvantiMOTV 2010. Kyselylomakkeen laatiminen. Viitattu 1.2.2018.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189. Viitattu 2.1.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010189>

Lönnqvist, Jouko & Lehtonen, Johannes 2014a. Psykiatria ja mielenterveys.

Teoksessa Markus Henriksson, Jouko Lönnqvist, Mauri Marttunen & Timo Partonen (toim.) Psykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 18–35.

Marttunen, Mauri & Karlsson, Linnea 2013. Nuoruus ja mielenterveys. Nuoren

kehitys. Teoksessa Taina Huurre, Mauri Marttunen, Thea Strandholm & Riitta Viialainen (toim.) Nuorten mielenterveyshäiriöt. Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 7–14.

Melartin, Tarja & Vuorilehto, Maria 2009. Masennus. Teoksessa Mauri Aalto,

Heli Bäckmand, Henna Haravuori, Jouko Lönnqvist, Mauri Marttunen, Tarja Melartin, Airi Partanen, Timo Partonen, Kaija Seppä, Laura Suomalainen, Jaana Suokas, Jaana Suvisaari, Satu Viertiö & Maria Vuorilehto. Mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen. Opas ennaltaehkäisevän työn ammattilaisille. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 29–34.

Mielenterveyslaki 1116/1990. Viitattu 1.2.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116>

Nuorisolaki 1285/2016. Viitattu 28.2.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

Nuorisotakuu 2013. Nuorisotakuu auttaa eteenpäin. Viitattu 12.11.2017.

<http://nuorisotakuu.fi/tietoa-nuorisotakuusta>

Nuorten mielenterveystalo 2017. Tietoa mielenterveydestä. Häiriöt ja ongelmat.

Johdanto nuoruusikään. Viitattu 12.11.2017.

https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/nuorten_mielenterveysongelmat/Pages/Johdanto-nuoruusikään.aspx

Partonen, Timo 2009. Unihäiriöt. Teoksessa Mauri Aalto, Heli Bäckmand, Henna Haravuori, Jouko Lönnqvist, Mauri Marttunen, Tarja Melartin, Airi Partanen, Timo Partonen, Kaija Seppä, Laura Suomalainen, Jaana Suokas, Jaana Suvisaari, Satu Viertiö & Maria Vuorilehto. Mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen. Opas ennaltaehkäisevän työn ammattilaisille. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 42–46.

PK-RH riskienhallinta 2013. SWOT-analyysi. Viitattu 1.12.2017. <https://www.pk-rh.fi/tools/swot.html>

Päihdehuoltolaki 1986/41. Viitattu 12.11.2017.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>

Räsänen, Henrik i.a. Hämeen ammattikorkeakoulu. Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät. Viitattu 7.10.2017.

http://www.hamk.fi/verkostot/kudos/menetelmat/documents/4_kvalitatiiviset_tutkimusmenetelmaet.pdf

Satamittari 2018. Tilasto-, tutkimus- ja ennakointitietoa Satakunnasta.

Kuntatiedot Excel-taulukoina. Satakuntaliitto. Viitattu 2.2.2018.

www.satamittari.fi/kuntatiedot_Excel-taulukoina

Sinivuori, Kalle 2011. Talouskriisi pahensi nuorisotyöttömyyttä myös Suomessa. Tilastokeskus. Elinolot yksikkö. Viitattu 7.10.2017.

http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-12-21_006.html?s=0

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. Viitattu 2.1.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2018. Sosiaali- ja terveysterveyspalvelu.

Mielenterveyspalvelut. Viitattu 1.2.2018.

<http://stm.fi/mielenterveyspalvelut>

Suomen Mielenterveysseura 2017a. Mielenterveyden häiriöt. Kaksisuuntainen mielialahäiriö. Viitattu 6.10.2017.

https://www.mielenterveysseura.fi/fi/search-results?body_value=mielenterveyden+häiriöt+ja+oireet&title=mielenterveyden+häiriöt+ja+oireet

Suomen Mielenterveysseura 2017b. Mitä mielenterveys on? Viitattu 4.11.2017.

<https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveysseura/organisaatio-ja-toiminta/strategia/mita-mielenterveys>

Suomen Mielenterveysseura 2017c. Pitkäaikaistyöttömyys. Viitattu 7.10.2017.

<https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-elamantilanteet/tyottomuus/kun-tyottomuus-jatkuu-ja-jatkuu>

Suvisaari, Jaana & Viertiö, Satu 2009. Ahdistuneisuushäiriöt. Teoksessa Mauri Aalto, Heli Bäckmand, Henna Haravuori, Jouko Lönnqvist, Mauri Marttunen, Tarja Melartin, Airi Partanen, Timo Partonen, Kaija Seppä, Laura Suomalainen, Jaana Suokas, Jaana Suvisaari, Satu Viertiö & Maria Vuorilehto. Mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen. Opas ennaltaehkäisevän työn ammattilaisille. Helsinki: Terveysterveys ja hyvinvoinnin laitos, 35–40.

Särkelä, Mona 2009. Päihteidenkäyttö ja yhteiskunnallisen osallisuuden ongelmat. Päihdelinkki.fi. Viitattu 5.10.2017.

<https://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihteet-ja-yhteiskunta/paihteidenkaytto-ja-yhteiskunnallisen-osallisuuden>

TE-palvelut 2017. Nuoret. Työ- ja elinkeinotoimisto auttaa. Viitattu 29.11.2017.

http://www.tepalvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/nuoret/te_toimisto_auttaa/index.html

Terveysterveyslaki 1326/2010. Viitattu 1.2.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Terveysterveys ja hyvinvoinnin laitos 2017. Ehkäisevä päihdetyö. Viitattu

12.10.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeetyo>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014a. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Asiakas. Viitattu 4.10.2017. <https://thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/asiakas>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018. Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja. Viitattu 4.1.2018. <https://www.thl.fi/fi/web/kuntouttavantyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavatyotoiminta>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014b. Lasten ja nuorten mielenterveys. Viitattu 15.11.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/lasten-ja-nuorten-mielenterveys>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a. Mielenterveyden edistäminen. Psykkiset kriisit sekä trauma- ja stressireaktiot. Viitattu 05.10.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/keinoja-mielenterveyden-edistamiseen/time-out-aikalisa-elama-raiteilleen/aikalisaohjaajien-materiaalipaketti/mielenterveys/psykkiset-kriisit-seka-trauma-ja-stressireaktiot>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b. Mielenterveys. Time Out! Aikalisä! Elämä raiteilleen. Viitattu 1.12. 2017. <https://www.thl.fi/fi/web/mielenterveys/mielenterveyden-edistaminen/keinoja-mielenterveyden-edistamiseen/time-out-aikalisa-elama-raiteilleen>
- Terveyskirjasto 2017. Päihde. Lääketieteen sanasto. Duodecim. Viitattu 28.9.2017. http://www.terveysportti.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ltt02832&p_haku=p%E4ihde
- Tilastokeskus 2017. Tietoa tilastoista. Työtön. Viitattu 12.10.2017. <http://www.stat.fi/meta/kas/tyoton.html>
- Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007. Toimintatarkastuskertomus 146 / 2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Syrjäytymisen ehkäisy moniammatillisena yhteistyönä, 18–19. Viitattu 12.10.2017 https://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkais_y_NETTI.pdf

- Valtiontalouden tarkastusvirasto 2014. Tuloksellisuustarkastuskertomus 8/2014. Nuorisotyöttömyyden hoito. Tarkastusviraston kannanotot ja päähavainnot, 7. Tarkastuksen taustat, 13. Viitattu 29.11.2017. https://www.vtv.fi/files/4117/8_2014_Nuorisotyottomyyden_hoito.pdf
- Von der Pahlen, Bettina; Lepistö, Jaana & Marttunen, Mauri 2013. Päihteiden käyttö ja päihdehäiriöt. Teoksessa Mauri Marttunen, Taina Huurre, Thea Strandholm & Riitta Viialainen. Nuorten mielenterveyshäiriöt. Opas nuorten parissa työskenteleville aikuisille. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 114, 121, 122–123.
- Warsell, Leena & Vertio, Harri 2003. Päihdehaittojen ehkäisystrategiat ja ehkäisevä päihdetyö. Teoksessa Kalervo Kiiänmaa, Mikko Salaspuro & Kaija Seppä (toim.) Päihdelääketiede. Jyväskylä: Gummerus, 53.

LIITE 1: RBDI-mielialakysely

1. Minkälainen on mielialasi?

1. 1 mielialani on melko valoisa ja hyvä
2. 2 en ole alakuloinen tai surullinen
3. 3 tunnen itseni alakuloiseksi ja surulliseksi

4. 4 olen alakuloinen jatkuvasti enkä pääse siitä
5. 5 olen niin masentunut ja alavireinen, etten kestä enää

2. Miten suhtaudut tulevaisuuteen?

1. 1 suhtaudun tulevaisuuteeni toiveikkaasti
2. 2 en suhtaudu tulevaisuuteeni toivottomasti
3. 3 tulevaisuus tuntuu minusta melko masentavalta
4. 4 minusta tuntuu, ettei minulla ole tulevaisuudelta mitään odotettavaa
5. 5 tulevaisuus tuntuu minusta toivottomalta, enkä jaksa uskoa, että asiat muuttuisivat parempaan päin

3. Miten katsot elämäsi sujuneen?

1. 1 olen elämässäni onnistunut huomattavan usein
2. 2 en tunne epäonnistuneeni elämässäni
3. 3 minusta tuntuu, että olen epäonnistunut yrityksissäni tavallista useammin
4. 4 elämäni on tähän saakka ollut vain sarja epäonnistumisia
5. 5 tunnen epäonnistuneeni täydellisesti ihmisenä

4. Miten tyytyväiseksi tai tyytymättömäksi tunnet itsesi?

1. 1 olen varsin tyytyväinen elämääni
2. 2 en ole erityisen tyytymätön
3. 3 en nauti asioista samalla tavalla kuin ennen
4. 4 minusta tuntuu, etten saa enää tyydytystä juuri mistään
5. 5 olen täysin tyytymätön kaikkeen

5. Minkälaisena pidät itseäsi?

1. 1 tunnen itseni melko hyväksi
2. 2 en tunne itseäni huonoksi ja arvottomaksi
3. 3 tunnen itseni huonoksi ja arvottomaksi melko usein
4. 4 nykyään tunnen itseni arvottomaksi melkein aina
5. 5 olen kerta kaikkiaan arvoton ja huono

6. Onko sinulla pettymyksen tunteita?

1. 1 olen tyytyväinen itseeni ja suorituksiini
2. 2 en ole pettynyt itseni suhteen
3. 3 olen pettynyt itseni suhteen
4. 4 minua inhottaa oma itseni
5. 5 vihaan itseäni

7. Onko sinulla itsesi vahingoittamiseen liittyviä ajatuksia?

1. 1 minulla ei ole koskaan ollut itsemurha-ajatuksia
2. 2 en ajattele vahingoittaa itseäni
3. 3 minusta tuntuu, että olisi parempi, jos olisin kuollut
4. 4 minulla on vakaa aikomus tehdä itsemurha
5. 5 tekisin itsemurhan, jos siihen olisi mahdollisuus

8. Miten suhtaudut vieraiden ihmisten tapaamiseen?

1. 1 pidän ihmisten tapaamisesta ja juttelemisesta
2. 2 en ole menettänyt kiinnostustani muihin ihmisiin
3. 3 toiset ihmiset eivät enää kiinnosta minua niin paljon kuin ennen
4. 4 olen melkein kokonaan menettänyt mielenkiintoni sekä tunteeni toisia ihmisiä kohtaan
5. 5 olen menettänyt mielenkiintoni muihin ihmisiin, enkä välitä heistä lainkaan

9. Miten koet päätösten tekemisen?

1. 1 erilaisten päätösten tekeminen on minulle helppoa
2. 2 pystyn tekemään päätöksiä samoin kuin ennenkin
3. 3 yritän lykätä päätösten tekemistä
4. 4 minulla on suuria vaikeuksia päätösten teossa
5. 5 en pysty enää lainkaan tekemään ratkaisuja ja päätöksiä

10. Minkälaisena pidät olemustasi ja ulkonäköäsi?

1. 1 olen melko tyytyväinen ulkonäkööni ja olemukseeni
2. 2 en mielestäni näytä sen huonommalta kuin ennenkään
3. 3 olen huolissani, että näytän vanhalta tai epämiellyttävältä

4. 4 minusta tuntuu, että ulkonäköni on muuttunut pysyvästi ja että näytän nyt epämiellyttävältä
5. 5 olen varma, että näytän rumalta ja epämiellyttävältä

11. Minkälaista nukkumisesi on?

1. 1 minulla ei ole nukkumisessa minkäänlaisia vaikeuksia
2. 2 nukun yhtä hyvin kuin ennenkin
3. 3 herätessäni aamuisin olen paljon väsyneempi kuin ennen
4. 4 minua haittaa unettomuus
5. 5 kärsin unettomuudesta, nukahtamisvaikeuksista tai liian aikaisin kesken unien heräämisistä

12. Tunnetko väsymystä tai uupumusta?

1. 1 väsyminen on minulle lähes täysin vierasta
2. 2 en väsy helpommin kuin tavallisestikaan
3. 3 väsyn nopeammin kuin ennen
4. 4 vähäinenkin työ väsyttää ja uuvuttaa minua
5. 5 olen liian väsynyt tehdäkseni mitään

13. Minkälainen ruokahalusi on?

1. 1 ruokahalussani ei ole mitään hankaluuksia
2. 2 ruokahaluni on ennallaan
3. 3 ruokahaluni on huonompi kuin ennen
4. 4 ruokahaluni on nyt paljon huonompi kuin ennen
5. 5 minulla ei ole enää lainkaan ruokahalua

14. Oletko ahdistunut tai jännittynyt?

1. 1 pidän itseäni melko hyvähermoisena enkä ahdistu kovinkaan helposti
2. 2 en tunne itseäni ahdistuneeksi tai "huonohermoiseksi"
3. 3 ahdistun ja jännityn melko helposti
4. 4 tulen erityisen helposti tuskaiseksi, ahdistuneeksi tai jännittyneeksi
5. 5 tunnen itseni jatkuvasti ahdistuneeksi ja tuskaiseksi kuin hermoni olisivat "loppuun kuluneet"

Enimmäispistemäärä kysymyksistä 1-13 on 39. Yhteenlasketut pisteet voidaan jakaa kuvaamaan masennusoireiden syvyyttä:

0-4 pistettä = ei depressio-oireita,

5-7 pistettä = lieviä masennusoireita,

8-15 pistettä = kohtalaisia masennusoireita,

yli 16 pistettä = vakavia masennusoireita.

LIITE 2: Kyselylomake kuntouttavan työtoiminnan piirissä työskenteleville ammattilaisille

Arvoisa kyselyn saaja,

Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa Porin toimipisteessä sosionomi (AMK)-diakoniksi. Opinnäytetyöni aiheena on nuorten mielenterveys- ja päihdeongelmien yhteys nuorisotyöttömyyteen sekä miten kuntouttava työtoiminta auttaa palautumaan nuorta normaaliin arkeen.

Syventävän harjoitteluni aikana osallistuin eri kuntoutuville järjestettyihin ryhmiin sekä kuntouttavaan työtoimintaan. Mielestäni kuntouttava työtoiminta tulisi säilyttää Eurajoen kunnassa nuorten työllistämismahdollisuuksien lisääjänä sekä syrjäytymisen ja sen kautta lisääntyvien ongelmien vähentämiseksi, mieluiten kunnan omana palveluna.

Toivoisin, että vastaisit oman ammattisi näkökulmasta alla oleviin kysymyksiin nimettömänä. Opinnäytetyössäni tulen käyttämään vastaajaan liittyvänä tietona ainoastaan ammattinimikettä ja työnantajaa. Vastaukset käsitellään luottamuksella. Pyytäisin sinulta liikenevän muutaman minuutin aikaa täyttääksesi kyselylomakkeeni ja palauttamaan sen minulle sähköpostilla; marja-liisa.lakaniemi@student.diak.fi, mahdollisimman pian, sillä siitä olisi suuri hyöty opinnäytetyöni edistymisen kannalta.

- 1) Mitkä ovat mielestäsi parhaat käytännön kuntoutusvaihtoehdot nuorille päihde- ja mielenterveysasiakkaille?
- 2) Mainitse kehittämissuhteita ryhmätoiminnoille, jotka tarjoavat tarpeeksi virikkeitä nuorille työttömille sekä kuntoutuville päihde- ja mielenterveysasiakkaille.
- 3) Miten kehittäisit yhteistyötä eri ammattiryhmien välillä? Mainitse hyviä esimerkkejä!
- 4) Onko nuorten päihteitä käyttävien asiakkaiden määrä kasvanut palveluissanne? Mihin asiakasryhmiin olet törmännyt eniten työssäsi; alkoholi-ongelmat, huumeiden ja lääkkeiden sekakäyttäjät?
- 5) Miten kehittäisit eri toimintoja oman kokemuksesi pohjalta nuorisotyöllisyyden parantamiseksi tai päihdeongelmien vähentämiseksi?

LIITE 3: Kysymykset Eurajoen kunnan kuntouttavassa työ- tai ryhmätoiminnassa mukana oleville /olleille nuorille.

- 1) Oletko ollut tyytyväinen kuntouttavaan työ- tai ryhmätoimintaan Eurajoen kunnassa?
- 2) Onko kuntouttava työtoiminta ollut mielestäsi asiakaslähtöistä? Kuunneltiin toiveitasi esimerkiksi tuntimääristä, osallistumispäivistä tai muusta, minkä haluaisit mainita?

- 3) Kerrottiinko Sinulle eri ryhmien toiminnoista tai kuntouttavan työtoiminnan vaihtoehtoja riittävästi?
- 4) Pääsitkö toivomaasi ryhmään tai työtoimintaan, johon halusit?
- 5) Oletko kokenut itsesi ulkopuoliseksi ryhmässä tai työtoiminnassa?
- 6) Oletko kokenut kuntouttavan työ- tai ryhmätoiminnan rytmittäneen päivääsi?
- 7) Koetko/koitko saavasi kuntouttavassa työ- tai ryhmätoiminnassa vertaistukea?
- 8) Jos et ollut tyytyväinen johonkin seikkaan kuntouttavan työ tai ryhmätoiminnan aikana, saitko mahdollisuuden keskustella asiasta vastaavan ohjaajan tai muun henkilön kanssa?
- 9) Mitä haluaisit parannettavan edellä mainituissa toiminnoissa vai oletko tyytyväinen nykyiseen malliin?
- 10) Haluatko palata/päästä palkkatöihin? Jos vastaat kyllä, vaikuttiko kuntouttava työtoiminta päätökseesi?

Olen/olin mukana ryhmätoiminnassa:

Olen/olin mukana Party –hankkeessa:

Olen/olin mukana kuntouttavassa työtoiminnassa kunnan
_____organisaatiossa.

LIITE 4: ”Miran tarina”/ Kuntouttava työtoiminta –esittelyvideo.

Kuntouttavan työtoiminnan kautta työelämään päässeen 29-vuotiaan neljän lapsen yksinhuoltajaäidin tarina.